

เทคโนโลยีช่วยสอนธรรมในยุคเปลี่ยนผ่านของสังคมดิจิทัล (Digital Disruption) *

พระพรหมบัณชิต
(ป.ธ.๘, ศ., ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต)
กรรมการมหาเถรสมาคม
ประธานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร
ประธานศูนย์พระปริยัตินิตเทศก์แห่งประเทศไทย
ประธานศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ
อุปนายกสภามหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การประชุมวันนี้เป็น “**ประชุมเชิงปฏิบัติการ**” (Workshop) ที่เน้นการลงมือทำจริง แตกต่างจากสัมมนาทางวิชาการ ท่านวิทยากรจึงได้ขอให้ผู้เข้าร่วมประชุมอยู่ในห้องตลอดการอบรม พร้อมนำอุปกรณ์ เช่น โน้ตบุ๊ก เพื่อฝึกปฏิบัติการใช้เทคโนโลยี อันเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการพัฒนางาน

ในยุคปัจจุบัน **นวัตกรรม (Innovation)** เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา การประชุมนี้จึงมุ่งเน้นการใช้นวัตกรรมเพื่อเพิ่ม “**ประสิทธิภาพและประสิทธิผล**” ของงานปริยัตินิตเทศก์

คำว่า “**ประสิทธิภาพ**” หมายถึง การใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด แต่ให้ผลลัพธ์สูงสุด เช่น ใช้คนเงิน และเวลาน้อยลง แต่สามารถสร้างผลสำเร็จมากขึ้น ซึ่งเป็นไปไม่ได้หากขาดการนำนวัตกรรมมาใช้

ตัวอย่างนวัตกรรมในอดีต

หนึ่งในนวัตกรรมที่โดดเด่นเมื่อประมาณ ๒,๐๐๐ ปีที่ผ่านมา คือ **ทฤษฎีคานงัด** ซึ่งถูกคิดค้นโดยอาร์คิมิดีส นักคณิตศาสตร์และนักประดิษฐ์ผู้ยิ่งใหญ่ในยุคนั้น ทฤษฎีนี้เกิดจากการ

* การบรรยายในการอบรมโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาศักยภาพบุคลากรศูนย์พระปริยัตินิตเทศก์แห่งประเทศไทย ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๗ จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๑ – ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๗ ณ หอประชุม ชั้น ๓ อาคารสิริภักดีธรรม วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๗ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๑.๓๐ น.

ประยุกต์หลักการทუნแรง โดยการใช้คานงัดช่วยยกของหนักที่ไม่สามารถยกได้ด้วยแรงคนเพียงลำพัง กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ยังคงถูกใช้งานมาจนถึงปัจจุบัน

อาร์คิมิดีสกล่าวไว้ว่า “หากข้าพเจ้ามีที่ยืนอยู่นอกโลก ข้าพเจ้าจะงัดโลกใบนี้ให้ลอยออกไปได้เหมือนลูกผลส้ม” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพอันมหาศาลของนวัตกรรมนี้ การใช้คานงัดได้กลายเป็นรากฐานสำคัญของงานวิศวกรรมและการก่อสร้าง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างบ้านเรือนหรือโครงสร้างที่ซับซ้อนในยุคปัจจุบัน

ความสำคัญของนวัตกรรมในปัจจุบัน

หากปราศจากนวัตกรรม องค์ความรู้และเทคโนโลยีในปัจจุบันคงไม่พัฒนาไปไกลเช่นนี้ การทำงานที่ใช้แรงงานคนล้วน ๆ ย่อมต้องใช้เวลามาก ทรัพยากรสูง และมีประสิทธิภาพต่ำ แต่ด้วยนวัตกรรม เราสามารถประหยัดแรงงาน ลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มผลลัพธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สังคมดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลง

ในยุคสังคมดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปรับตัวและเรียนรู้การใช้นวัตกรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง การพัฒนาผู้เข้าร่วมให้เป็นนวัตกรรมที่สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในงานปริยัตินิเทศก์และงานอื่น ๆ ของคณะสงฆ์ การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมจะช่วยให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของยุคปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

การปรับตัวในยุคเปลี่ยนผ่าน

ปัจจุบัน โลกกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่เรียกว่า Digital Disruption หรือ “การเปลี่ยนผ่านของสังคมดิจิทัล” ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ การศึกษา หรือสังคม

คำว่า “Disrupt” หมายถึง การหยุดชะงักหรือการแทรกแซง องค์กรหรือกิจการที่ดำเนินไปด้วยดีอาจถูกหยุดชะงักโดยเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เข้ามาแทนที่ สิ่งนี้สะท้อนถึงความจำเป็นที่เราต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว

ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงในต่างประเทศ

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศจีนที่มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยียานยนต์อย่างก้าวกระโดด เราจะเห็นได้ว่ารถยนต์ไฟฟ้า (EV) และรถไฟฟ้าขนส่งสาธารณะได้ถูกใช้งานอย่างแพร่หลาย ตัวอย่างเช่น รถบัสขนาดใหญ่ที่มารับคณะผู้ร่วมประชุม *World Buddhist Forum* เมื่อเดือนที่แล้วในจีน มีคุณสมบัติที่เงียบสนิทจนแทบไม่รู้ว่ามีกำลังทำงานอยู่ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ว่าเทคโนโลยี EV ไม่เพียงแต่ช่วยลดเสียงรบกวน แต่ยังลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ความเงียบของรถ EV ก็ทำให้เกิดปัญหาใหม่ เช่น การเฉี่ยวชนที่อาจเกิดขึ้นได้ง่ายกว่า เนื่องจากผู้ขับขี่ไม่สามารถระบุการเคลื่อนที่ของรถคันอื่นได้จากเสียงเหมือนในรถยนต์ที่ใช้น้ำมัน

ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมยานยนต์ในระดับโลก ความนิยมของรถไฟฟ้ากำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ยอดขายรถยนต์แบบดั้งเดิม เช่น รถยนต์น้ำมันจากบริษัทใหญ่ ๆ อย่าง โตโยต้าลดลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน บริษัทผู้ผลิตรถยนต์ไฟฟ้ากลับมียอดขายเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แต่ยังเป็น การ Disrupt โมเดลธุรกิจเดิมของอุตสาหกรรมยานยนต์ในหลายประเทศ

ผลกระทบต่อประเทศไทยและความท้าทายในอนาคตสำหรับประเทศไทย อุตสาหกรรมยานยนต์ โดยเฉพาะการผลิตและประกอบตัวถังรถยนต์ เป็นหนึ่งในแหล่งรายได้สำคัญของประเทศ เช่น ที่อำเภอบ้านโป่ง ซึ่งมีชื่อเสียงในด้านการผลิตตัวถังรถยนต์คุณภาพสูงที่สามารถส่งออกไปยังหลายประเทศ รวมถึงญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม หากประเทศไทยไม่เร่งปรับตัวเพื่อรองรับการผลิตรถยนต์ไฟฟ้า อุตสาหกรรมประกอบตัวถังที่เคยสร้างงานและรายได้ให้กับคนไทยอาจเผชิญกับปัญหาใหญ่ในอนาคต การพัฒนาเพื่อผลิตตัวถังรถยนต์ไฟฟ้าให้ได้มาตรฐานสากลและตอบสนองความต้องการของตลาดโลก จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ

ประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งพัฒนาความสามารถในการผลิตและประกอบยานยนต์ไฟฟ้าอย่างเร่งด่วน ทั้งในด้านเทคโนโลยี การพัฒนาบุคลากร และการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับอุตสาหกรรม EV เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันและลดผลกระทบต่อการจ้างงานในประเทศ การไม่เตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ อาจทำให้อุตสาหกรรมยานยนต์ของไทยต้องเผชิญกับวิกฤติที่ยากจะฟื้นตัวได้

โลกในยุคที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว

โลกของเราทุกวันนี้เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและไม่คาดฝัน เห็นได้ชัดจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เช่น การมาถึงของรถยนต์ไฟฟ้าที่กำลังเข้ามาแทนที่รถยนต์แบบดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนผ่าน (Disruption) ในทุกมิติ ทั้งในด้านธุรกิจ การศึกษา และวิถีชีวิต การเปลี่ยนแปลงนี้รวดเร็วจนแทบจะไม่สามารถตั้งตัวได้ หลายองค์กรและหน่วยงาน หากไม่ตระหนักและปรับตัวตาม ก็อาจจะเผชิญปัญหาใหญ่ตามมา เช่นเดียวกับในวงการศึกษาศาสนา

แม้เราจะมีกฎหมายหรือกรอบนโยบาย เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม แต่หากขาดการปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง คนก็อาจไม่สนใจที่จะเข้ามาเรียนรู้เหมือนเดิม เพราะการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลโดยตรงจาก “ดิจิทัลเทคโนโลยี” ที่เข้ามามีบทบาทอย่างมาก

VUCA World ความหมายและผลกระทบในยุคปัจจุบัน

คำจำกัดความของ VUCA World

VUCA เป็นคำย่อที่อธิบายถึงลักษณะของโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน คำนี้ถูกสร้างขึ้นเมื่อประมาณ ๓๐ ปีก่อนโดยวิทยาลัยสงครามของกองทัพบกสหรัฐฯ แต่เพิ่งได้รับความนิยมในปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วงที่โลกเผชิญกับการระบาดของโควิด 19 องค์ประกอบของ VUCA มีดังนี้

๑. **Volatility (ความผันผวน)** การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น ราคาหุ้น หรือการเมืองโลก

๒. **Uncertainty (ความไม่แน่นอน)** การคาดการณ์อนาคตที่ยากลำบาก เนื่องจากปัจจัยที่ไม่แน่นอน

๓. **Complexity (ความซับซ้อน)** ปัจจัยหลายอย่างที่เชื่อมโยงกันและส่งผลกระทบแบบซับซ้อน

๔. **Ambiguity (ความคลุมเครือ)** สถานการณ์ที่ไม่มีความชัดเจนหรือคำตอบที่แน่นอน

การระบาดของโควิด ๑๙ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของความเป็น VUCA ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในวิถีชีวิต เช่น

- **การศึกษา** จากการเรียนรู้ในห้องเรียนกลายเป็นการเรียนทางไกลที่เน้นการใช้เทคโนโลยี ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน
- **การทำงาน** การประชุมที่เคยเป็นการพบปะพูดคุยโดยตรง กลายเป็นการประชุมออนไลน์ที่ขาดความมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่
- **ธุรกิจ** การเติบโตของบริการส่งสินค้าถึงบ้าน (Delivery) ส่งผลกระทบต่อห้างสรรพสินค้าที่เคยเป็นศูนย์กลางของการจับจ่าย ในแง่ธุรกิจ ตัวอย่างเช่น ห้างสรรพสินค้าที่ลงทุนก่อสร้างขนาดใหญ่ที่สุดในอาเซียน กลับประสบปัญหาการลดลงของลูกค้าอย่างมหาศาล ผู้ลงทุนอาจไม่ได้คาดการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ หากพวกเขา รู้ล่วงหน้า ย่อมต้องปรับกลยุทธ์เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลง

Volatility ความผันผวนและการปรับตัว

ความผันผวนในยุคปัจจุบันสามารถเปรียบได้กับ “ลหุประวัติจิต” ซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับความผันผวนของราคาหุ้นและสถานการณ์การเมือง ตัวอย่างเช่น การมาของอดีตประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย หากเราไม่เตรียมตัวรับมือ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ อาจทำให้เกิดความลำบากในหลายด้าน

อีกตัวอย่างคือ ในประเทศจีน การทำบุญที่เคยใช้เงินสดเปลี่ยนเป็นการใช้อีเพย์ ทำให้เงินบริจาคถูกรวบรวมไปยังส่วนกลาง ส่งผลกระทบต่อวัดที่พึ่งพาเงินบริจาคโดยตรง การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย หากเราไม่ปรับตัว เราอาจล่าช้าและเสียโอกาสในอนาคต

Uncertainty ความไม่แน่นอนและผลกระทบต่อการวางแผน

ความไม่แน่นอน (Uncertainty) เป็นหนึ่งในลักษณะสำคัญของโลกยุค VUCA ซึ่งส่งผลกระทบต่อการวางแผนและการตัดสินใจในระยะยาว ตัวอย่างเช่น การวางแผน ๑ ปี หรือ 5 ปี อาจไม่สามารถดำเนินไปตามเป้าหมายได้ หากมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในปัจจุบันภายนอก

องค์กรหรือหน่วยงานอาจต้องปรับแผนเป็นรายปี หรือแม้กระทั่งราย ๖ เดือน เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ความไม่แน่นอนนี้เกิดจาก **ตัวแปร** หรือ **ปัจจัยที่หลากหลาย (Factors)** ซึ่งอาจยังไม่สามารถคาดการณ์ได้ครบถ้วน เช่นเดียวกับหลัก **ปฏิจจสมุปบาท** ในพระพุทธศาสนา ที่ระบุว่าเมื่อมี “เหตุ” ก็จะมี “ผล” ความเชื่อมโยงระหว่างเหตุและผลในโลกปัจจุบันมักมีความซับซ้อนและประกอบด้วยปัจจัยจำนวนมาก

ตัวอย่างที่ชัดเจนคือกรณีของโควิด ๑๙ ที่แม้แต่องค์กรอนามัยโลกยังไม่สามารถระบุแหล่งกำเนิดได้อย่างแน่ชัด ประเทศจีน ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือผู้เชี่ยวชาญในหลายฝ่ายต่างมีข้อสันนิษฐานที่แตกต่างกัน ความไม่แน่นอนนี้ส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ และการใช้ชีวิตของผู้คนทั่ว

Complexity และ Ambiguity: ความท้าทายในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลง

ในยุคปัจจุบันที่ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตและการตัดสินใจในทุกๆระดับ ทั้งในด้านบุคคล องค์กร และสังคมโดยรวม

ความซับซ้อน (Complexity)

ความซับซ้อนเกิดจากการที่เหตุและผลในสถานการณ์ต่าง ๆ มีความเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงกันหลายมิติ ทำให้การวางแผนหรือการจัดการปัญหาที่มีความยุ่งยากมากขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการรับมือกับการแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ ซึ่งต้องอาศัยการประสานงานในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์ การพัฒนาวัคซีน การให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ประชาชน หรือการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจ ทั้งหมดนี้ดำเนินไปภายใต้ข้อจำกัดทางทรัพยากรและข้อจำกัดในด้านประสิทธิภาพ การแก้ปัญหาความซับซ้อนเช่นนี้จึงต้องอาศัยการคิดเชิงระบบและการร่วมมือจากทุกภาคส่วน

ความคลุมเครือ (Ambiguity)

ในขณะเดียวกัน ความคลุมเครือเป็นผลมาจากการขาดข้อมูลหรือคำตอบที่ชัดเจนสำหรับสถานการณ์หนึ่ง ๆ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับที่มาของโควิด ๑๙ ซึ่งยังขาดข้อสรุปที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ความคลุมเครือเช่นนี้ทำให้การตัดสินใจต้องอาศัยข้อมูลที่มีอยู่ในขณะนั้น แม้ว่าข้อมูลอาจยังไม่ครบถ้วน การตัดสินใจในโลกที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนนี้จำเป็นต้องกล้าหาญและรวดเร็ว เพราะหากรอให้ทุกอย่างชัดเจน อาจกลายเป็นการเสียโอกาสและนำไปสู่ผลลัพธ์ที่แย่งดังคำกล่าวที่ว่า “กว่าถั่วจะสุก งาก็ไหม้” ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการลงมือทำในขณะที่ยังมีความคลุมเครือ

วิธีรับมือกับความซับซ้อนและความคลุมเครือ

เพื่อรับมือกับความซับซ้อนและความคลุมเครือ เราต้องพัฒนาแนวคิดที่ยืดหยุ่นและพร้อมปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ความสามารถในการคิดเชิงระบบที่เข้าใจความเชื่อมโยงในสถานการณ์ต่าง ๆ จะช่วยให้เราสามารถวางแผนแก้ไขปัญหได้อย่างรอบคอบ นอกจากนี้ การลงมือทำแม้ในสภาพที่ข้อมูลยังไม่สมบูรณ์ จะช่วยให้เราเริ่มต้นแก้ไขปัญหได้ทันเวลา และสามารถปรับปรุงเพิ่มเติมในระหว่างกระบวนการ การตัดสินใจในยุคนี้จึงต้องมาพร้อมกับการยอมรับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น และเตรียมพร้อมรับมือกับผลลัพธ์ที่หลากหลาย

ตัวอย่างของนวัตกรรมในงานคณะสงฆ์

วัดประยูรวงศาวาสไม่มีท่าเรือเพราะถูกรัฐบาลยึดไปเนื่องจากท่าเรือเดิมพังลง แต่ด้วยความจำเป็นในการให้ประชาชนมีพื้นที่สำหรับล่องกระทง เจ้าอาวาสรูปปัจจุบันได้คิดนวัตกรรมสร้าง **สระน้ำจำลอง** หน้าโบสถ์และวิหาร เพื่อให้ประชาชนโดยเฉพาะเด็ก ๆ ล่องกระทงได้อย่างปลอดภัย ไม่ต้องเสี่ยงภัยในแม่น้ำเจ้าพระยา นวัตกรรมนี้ได้รับการตอบรับอย่างดี และกลายเป็นต้นแบบให้วัดอื่นนำไปปรับใช้ในเวลาต่อมา

ดังนั้นนวัตกรรมจึงกลายเป็นทางออกในทุกเรื่อง หากไม่มีการริเริ่มหรือปรับตัว เราอาจล่าช้าและไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

Globalization และ Information ตัวเร่งความผันผวน

ในยุคปัจจุบัน ตัวเร่งสำคัญที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้แก่

๑. Globalization (โลกาภิวัตน์)

๒. Information Technology (เทคโนโลยีสารสนเทศ)

Globalization (โลกาภิวัตน์)

เมื่อ ๓๐ ปีก่อน คำว่า **Globalization** เป็นที่พูดถึงกันมาก มันแสดงถึงโลกที่ไร้พรมแดน ข้อมูลและข่าวสารสามารถทะลักข้ามพรมแดนได้อย่างรวดเร็ว เกิดผลกระทบต่อค่านิยม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมระดับโลก

ตัวอย่างที่ชัดเจนในอดีตคือข่าวการลอบสังหารประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น ที่ใช้เวลาถึงครึ่งเดือนกว่าจะเดินทางมาถึงประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงในยุคนี้จึงเกิดขึ้นอย่างช้า เช่น การเลิกทาสในสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่ใช้เวลายาวนานถึง ๓๘ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๑๑ ถึง พ.ศ. ๒๔๔๘ ซึ่งแม้จะช้า แต่ก็ช่วยหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและการนองเลือด

Information Technology (เทคโนโลยีสารสนเทศ)

เทคโนโลยีในปัจจุบันไม่ใช่แค่การพึ่งพาดาวเทียมในการสื่อสารเหมือนในอดีตอีกต่อไป ทุกวันนี้ระบบออนไลน์ช่วยให้การสื่อสารเป็นแบบ Real-Time เช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์ใดก็ตาม คนที่อยู่ต่างจังหวัดหรือแม้แต่อีกฟากโลกก็สามารถรับรู้ได้พร้อมกัน เทคโนโลยีนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและส่งผลกระทบอย่างกว้างขวาง

วิวัฒนาการของการสื่อสารจากอนาล็อกสู่ดิจิทัล

ในอดีต การสื่อสารผ่านโทรศัพท์ระบบอนาล็อกที่มีแป้นหมุน ๑๐ ตัวเลข (0-9) ต้องใช้เวลานานและเกิดความล่าช้าจากการเชื่อมต่อที่ไม่เสถียร เช่น การหมุนเลขหลายรอบหรือถูกสายอื่นแทรก แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลที่ใช้เพียงเลข 0 กับ 1 ได้เปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารอย่างสิ้นเชิง การโทรศัพท์หรือส่งข้อมูลสามารถทำได้รวดเร็วและแม่นยำยิ่งขึ้นไม่ว่าจะอยู่ที่ใดในโลก

ยุคของเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Age)

เทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงแต่ช่วยให้การสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่ยังเปิดประตูสู่ระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI Artificial Intelligence) ซึ่งได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุค AI และควอนตัมคอมพิวเตอร์

ในยุคสมัยที่ปัญญาประดิษฐ์หรือ AI ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของเราอย่างลึกซึ้ง โลกของเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เมื่อก่อน AI จำเป็นต้องได้รับการเขียนโปรแกรมโดยมนุษย์เพื่อให้ทำงานตามคำสั่งที่กำหนด แต่ในปัจจุบัน AI กลับพัฒนาตัวเองจนสามารถเรียนรู้และตัดสินใจได้เอง นอกจากนี้ยังสามารถกลับมาสอนมนุษย์ให้ปรับตัวตามการทำงานของมันได้อีกด้วย สิ่งนี้แสดงถึงความก้าวหน้าที่น่าทึ่งและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแทบทุกมิติของชีวิต

แต่ความก้าวหน้านี้ยังไม่จบลงที่ AI เท่านั้น **ควอนตัมคอมพิวเตอร์ (Quantum Computer)** ซึ่งคาดว่าจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ในอีก ๑๐ ปีข้างหน้า จะเข้ามาปฏิวัติระบบการประมวลผลข้อมูลอีกครั้ง ควอนตัมคอมพิวเตอร์ทำงานโดยใช้หลักการที่เรียกว่า “**Superposition**” หรือการทับซ้อน ซึ่งทำให้เลข 0 และ 1 สามารถอยู่ในสถานะเดียวกันได้พร้อมกัน ต่างจากระบบดิจิทัลปัจจุบันที่ใช้เพียงเลข 0 และ 1 ที่แยกจากกัน ความสามารถนี้ทำให้ควอนตัมคอมพิวเตอร์สามารถประมวลผลข้อมูลที่ซับซ้อนและแก้ปัญหาที่ยู่ยากภายในเวลาเพียงไม่กี่วินาที

เมื่อควอนตัมคอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทมากขึ้น เทคโนโลยีดิจิทัลที่เราใช้อยู่ในปัจจุบัน อาจกลายเป็นสิ่งล้าสมัยในทันที ความเร็วและความแม่นยำของควอนตัมคอมพิวเตอร์จะเปลี่ยนแปลงวิธีที่เราทำงาน วิธีที่เราแก้ปัญหา และแม้กระทั่งวิธีที่เราเข้าใจโลก หากเราไม่ตั้งหลักให้มั่นและไม่เรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีเหล่านี้ เราอาจถูกทิ้งไว้เบื้องหลัง และเมื่อถึงจุดนั้น การพยายามตามให้ทันอาจสายเกินไป

การตั้งหลักในยุคแห่งความผันผวน

ในยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว เราต้องตั้งหลักก่อนที่จะก้าวต่อไปในยุคที่เต็มไปด้วยความผันผวนนี้ หลักการยึดมั่นในการเรียนรู้และปรับตัวเป็นสิ่งสำคัญ เราต้องตระหนักว่าการ

เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นเพียงแค่เทรนด์ แต่คือความจริงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การยึดหลักให้มั่น หมายถึงการรู้จักใช้เทคโนโลยีอย่างมีประโยชน์ การยอมรับว่า AI และควอนตัมคอมพิวเตอร์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และการปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้

ไดโนเสาร์และบทเรียนจากการสูญพันธุ์

ไดโนเสาร์สูญพันธุ์เพราะปรับตัวไม่ทันต่อสิ่งแวดล้อม การไม่ยอมรับหรือปรับตัวในยุคเทคโนโลยีนี้อาจนำเราไปสู่จุดจบที่คล้ายคลึงกัน องค์กรและบุคคลที่ไม่ปรับตัวจะค่อย ๆ ถูกทิ้งไว้เบื้องหลัง ในขณะที่ผู้ที่ปรับตัวได้จะสามารถอยู่รอดและเจริญรุ่งเรืองต่อไปได้ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในโลกของเรานั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย หากมองในแง่บวก การเปลี่ยนแปลงช่วยเปิดโอกาสใหม่ ๆ และกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา แต่ในอีกด้านหนึ่ง หากเราไม่ปรับกลยุทธ์ให้ทันกับสถานการณ์ เราอาจล่าช้าหรือถึงขั้นสูญพันธุ์ ความประมาทเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่ฉับพลัน คือสัญญาณแห่งความล่มสลาย

ไดโนเสาร์เคยครองโลกมาก่อน และเป็นสิ่งมีชีวิตที่แข็งแกร่งทั้งร่างกายและสติปัญญา ตัวอย่างเช่น ทีเร็กซ์ซึ่งเป็นนักล่าที่ชาญฉลาดและมีพลังมหาศาล แต่ทำไมพวกมันถึงสูญพันธุ์ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นเมื่อ ๖๕ ล้านปีก่อน คือการชนของอุกกาบาตขนาดใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อโลกอย่างรุนแรง

อุกกาบาตนี้ไม่ได้เป็นเพียงวัตถุจากอวกาศ แต่มันได้นำพาการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงมาสู่โลก แรงกระแทกจากการชนทำให้ฝุ่นละอองฟุ้งกระจายขึ้นไปในชั้นบรรยากาศ กลายเป็นเมฆฝุ่นที่คลุมโลกทั้งใบ ส่งผลให้แสงแดดไม่สามารถส่องถึงพื้นโลกได้เป็นเวลานาน พืชหยุดการสังเคราะห์แสงและตายลงตามมา

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงต่อระบบนิเวศ

เมื่อพืชสูญพันธุ์ สัตว์กินพืช เช่น ไดโนเสาร์คอยาว ซึ่งพึ่งพาอาหารจากพืช ก็ไม่สามารถอยู่รอดได้ สัตว์นักล่าที่กินเนื้อ เช่น ทีเร็กซ์ แม้จะมีพลังและความฉลาด ก็ไม่สามารถอยู่รอดได้หากไม่มีเหยื่อ การสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตเหล่านี้จึงไม่ได้เกิดจากความอ่อนแอ แต่เกิดจากการขาดความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ชาร์ลส์ ดาร์วิน เจ้าของทฤษฎีวิวัฒนาการได้กล่าวว่า “It is not the strongest of the species that survive.” เป็นต้น แปลความว่า “เผ่าพันธุ์ที่อยู่รอดไม่ใช่เผ่าพันธุ์ที่แข็งแกร่งที่สุด หรือฉลาดที่สุด แต่คือเผ่าพันธุ์ที่ปรับตัวได้เก่งที่สุด”

ไดโนเสาร์คอยาวแม้จะมีขนาดใหญ่เทียบเท่าช้าง ๖๐ เชือกรวมกัน แต่สมองของมันกลับเล็กเท่ากับสมองแมว เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง เช่น อุณหภูมิอากาศโลก มันไม่สามารถปรับตัวทัน ความล่าช้าในการส่งสัญญาณประสาท เช่น หากถูกตัดหาง กว่าความเจ็บปวดจะส่งไปถึงสมอง ต้องใช้เวลาจนถึง ๑๕ นาที นี่คือตัวอย่างของความล่าช้าที่ทำให้มันไม่สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างทันเวลา

หลักการอยู่รอดและการปรับตัวในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในองค์กร

การอยู่รอดของเผ่าพันธุ์หรือองค์กร ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความแข็งแกร่งหรือความฉลาดเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในโลกในปัจจุบันเต็มไปด้วยความผันผวน และทุกสิ่งต้องพร้อมเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีสติตื่นตัว

หากพิจารณาองค์กรพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในแง่ของการศึกษาสงฆ์หรือ “ปริยัตินิเทศก์” คำถามสำคัญคือ คณะสงฆ์สามารถปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในโลกปัจจุบันหรือไม่ แม้ในขณะนี้ดูเหมือนสถานการณ์ยังคงดำเนินไปอย่างราบรื่น มีผู้มาวัด มีคนศรัทธาในพระพุทธศาสนา รวมถึงความนิยมในสายมูเตลูที่ยังดึงดูดคนจำนวนมาก แต่อันตรายคือการติดอยู่ในความพึงพอใจจนมองข้ามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรอบตัว

อุปมาเรื่อง “กบต้ม”

อุปมาเรื่องกบในน้ำร้อนชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลง หากน้ำร้อนขึ้นอย่างฉับพลัน กบจะกระโดดหนี แต่ถ้าน้ำอุ่นขึ้นทีละน้อย กบจะไม่รู้ตัวว่ากำลังตกอยู่ในอันตราย จนกระทั่งสายเกินไป ในทำนองเดียวกัน องค์กรหรือคณะสงฆ์ที่พึงพอใจกับสถานการณ์ปัจจุบัน อาจเปรียบเสมือนกบในน้ำอุ่น หากไม่ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยๆ เพิ่มความรุนแรง พวกเราก็อาจพบกับสภาวะ “กบสุก” โดยไม่ทันตั้งตัว

การเป็น “กบ” และ “ไดโนเสาร์” ที่ตระหนักรู้ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว เราจำเป็นต้องเป็นเหมือนกบที่ตื่นตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และเหมือนไดโนเสาร์ที่มีสมองพร้อมปัญญาการในทุกระดับ หากเกิดการเปลี่ยนแปลงใด เราต้องสามารถปรับตัวได้ทัน การปรับตัวนี้สอดคล้องกับการปรับบทบาทของ ปรียัตินิเทศก์ ซึ่งต้องมีผละ ๕ ประการ หรือพลังภายใน ๕ ประการ เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับโลกที่ผันผวน

การปรับบทบาทปรียัตินิเทศก์ด้วย ผละ ๕ เพื่อรับมือกับ VUCA World

ในยุคแห่งความผันผวนและซับซ้อนของโลกที่เรียกว่า VUCA World การปรับตัวขององค์กรพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะบทบาทของ ปรียัตินิเทศก์ ต้องตั้งอยู่บนหลักของ ผละ ๕ ซึ่งเป็นกำลังภายในที่สำคัญสำหรับการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

ผละ ๕ รับมือกับความผันผวน

ศรัทธา ความเชื่อมั่นในเป้าหมายของเรา และความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการปรับตัวและเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมาย

วิริยะ ความเพียรพยายามที่จะปรับตัวและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดนิ่งอยู่กับความสำเร็จในอดีต เพื่อก้าวไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

สติ ตื่นตัวและไม่ประมาทเพื่อกันไม่ให้เฉไฉออกนอกทางที่นำไปสู่เป้าหมาย เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เราต้องไม่ปล่อยให้ตัวเองตกอยู่ในความประมาท การมีสติคือการตื่นตัวรับรู้และปรับตัวต่อสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรือดิจิทัล หากเราปฏิเสธเทคโนโลยีเหล่านี้ เราจะไม่ได้รับประโยชน์จากมัน

สมาธิ ความมั่นคงท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง เมื่อโลกเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน เราต้องมีสมาธิและความมั่นคงในจิตใจ เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่ซับซ้อน เช่น การจัดอบรมเรื่อง Digital Technology ครั้งแรก แม้ไม่แน่ใจว่าจะได้รับประโยชน์หรือไม่ การกล้าเผชิญความเสี่ยงนี้คือการแสดงถึงสมาธิและความพร้อม

ปัญญา การใช้ความรู้ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีเช่นคอมพิวเตอร์และระบบออนไลน์เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถปฏิเสธได้ การใช้ปัญญาเพื่อเรียนรู้และนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการบรรลุถึงเป้าหมาย

การเผชิญความเสี่ยงและการลงทุนในอนาคต

การเผชิญความเสี่ยงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในยุค VUCA การจัดประชุม อบรม หรือพัฒนาหลักสูตรใหม่ เช่น การอบรมเรื่อง Digital Technology สำหรับพระสงฆ์ แม้จะยังไม่ทราบผลลัพธ์ชัดเจน แต่ก็เป็นการลงทุนที่สำคัญเพื่อสร้างรากฐานสำหรับอนาคต

เช่นเดียวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การทำธุรกรรมผ่านตู้ ATM ไปจนถึงการพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วน Disrupt ระบบเดิม เช่น การลดบทบาทของพนักงานธนาคาร หรือการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน

การเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษา

การศึกษาสมัยใหม่ต้องเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นักเรียนไม่ควรเรียนเพียงเพื่อจบการศึกษา แต่ต้องเรียนเพื่อสร้างทักษะที่เหมาะสมกับยุคสมัย

ตัวอย่างคือ การวางแผนเพื่ออนาคตในระดับโลก เช่น การประชุม World Economic Forum ที่เน้นทิศทางเศรษฐกิจโลกในอีก ๕ – ๒๐ ปีข้างหน้า นักเรียนในปัจจุบันจึงต้องพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับความต้องการในอนาคต เช่น ทักษะด้านสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี หรือการจัดการทรัพยากร

บทเรียนจากอดีตและสิ่งที่ต้องเรียนรู้

เมื่อ ๔๐ ปีที่แล้ว เรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อม” อาจถูกมองว่าไม่มีความสำคัญ แต่ในปัจจุบัน ประเด็นนี้กลับกลายเป็นหัวข้อสำคัญระดับโลก เช่น ปัญหาโลกร้อนหรือการอนุรักษ์ธรรมชาติ ผู้ที่เคยเรียนรู้เรื่องนี้มาก่อนกลับกลายเป็นผู้ที่สามารถรับมือและปรับตัวได้ดีที่สุดในยุคปัจจุบัน

การปรับการศึกษาพระปริยัติธรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัย

ในยุคที่โลกเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่สูงขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่กระทบต่อสังคมทั่วไป แต่ยังส่งผลกระทบต่อคณะสงฆ์และการศึกษาของพระสงฆ์โดยตรง คำถามสำคัญคือ พระเถรควรเรียนรู้อะไรเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย และพร้อมที่จะเป็นที่พึ่งของสังคมในโลกที่เต็มไปด้วยความผันผวน

ในสังคมปัจจุบัน ความเครียดจากการทำงาน การแข่งขัน และการใช้ชีวิตที่เร่งรีบ ทำให้ผู้คนต้องการที่พึ่งทางจิตใจ เช่น การฝึกสมาธิ กรรมฐาน และการใช้สติ พระสงฆ์สามเณรในฐานะผู้นำทางจิตใจต้องพัฒนาตนเองให้สามารถตอบสนองความต้องการนี้

หลักสูตรการศึกษาพระสงฆ์ในปัจจุบัน เช่น การเรียนบาลีหรือนักธรรม แม้จะมีความสำคัญในแง่การศึกษาพระพุทธศาสนา แต่ยังมีขาดกิจกรรมเสริมที่ช่วยพัฒนาทักษะด้านสติและสมาธิให้พระสงฆ์สามเณรสามารถนำไปถ่ายทอดแก่สังคมได้

นอกจากนี้ การขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีทำให้พระสงฆ์ไม่สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลในการเผยแผ่ธรรมะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งในยุคที่ผู้คนหันไปใช้สื่อออนไลน์ การสอนที่อยู่แต่ในวัดอาจไม่เพียงพอ

การปรับการศึกษาพระในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ยุคดิจิทัลและ AI สร้างความท้าทายที่สำคัญต่อระบบการศึกษาสงฆ์และบทบาทของคณะสงฆ์ หากปรับตัวไม่ทัน ไม่เพียงแต่จะสูญเสียบทบาทในฐานะที่พึ่งทางจิตใจ แต่ยังอาจถูกแซงหน้าโดยศาสนาอื่นหรือองค์กรที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามาตอบสนองความต้องการของสังคม

ทุกวันนี้ ผู้คนในสังคมมีความเครียดสูงจากการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง พวกเขาต้องการธรรมปฏิบัติที่ช่วยฟื้นฟูจิตใจ เช่น กรรมฐาน สติ และสมาธิ ซึ่งควรเป็นสิ่งที่การศึกษาสงฆ์สามารถส่งมอบได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม หลักสูตรปัจจุบันที่เน้นการเรียนบาลีและนักธรรมยังไม่เพียงพอ การขาดกิจกรรมเสริมที่พัฒนาทักษะเหล่านี้ทำให้ผลผลิตของคณะสงฆ์ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างเหมาะสม

คณะสงฆ์ต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับตัว การเรียนการสอนควรเพิ่มกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาสติ สมาธิ และศรัทธา พร้อมทั้งผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและเผยแพร่ธรรมะ การจัดอบรมเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การสร้างสื่อธรรมะออนไลน์ หรือการสอนผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล จะช่วยให้พระเถรสามารถเข้าถึงผู้คนในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ **พละ ๕** ได้แก่ **ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา** สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้คณะสงฆ์สามารถปรับตัวได้ทันต่อยุคสมัย แต่ยังทำให้บทบาทของพระสงฆ์เป็นที่พึ่งที่มั่นคงของสังคมในช่วงเวลาที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน

หากไม่มีการปรับตัว ระบบการศึกษาสงฆ์และบทบาทของคณะสงฆ์จะถูกกลืนไปกับคลื่นของ Digital Disruption ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ข้ามผ่านทุกอุตสาหกรรม การเผยแพร่ธรรมะในวัดอาจถูกแทนที่ด้วยสื่อออนไลน์ ความสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำจิตวิญญาณอาจลดลง ดังนั้น การยกระดับบทบาทของการศึกษาสงฆ์ให้สอดคล้องกับยุคสมัย จึงไม่ใช่เพียงทางเลือก แต่เป็นความจำเป็นที่ต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน

ตัวอย่างธุรกิจที่ล้มเหลวและปรับตัวในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

โลกธุรกิจในยุคปัจจุบันเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลายองค์กรที่เคยเป็นผู้นำในตลาดกลับล้มเหลวเพราะไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ในขณะที่บางองค์กรสามารถพลิกสถานการณ์และเจริญรุ่งเรืองได้ ตัวอย่างสำคัญเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการปรับบทบาทและการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอด

กรณีศึกษา Kodak และ Fujifilm

Eastman Kodak Company ซึ่งก่อตั้งในปี ค.ศ. ๑๘๘๘ เคยเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมฟิล์มถ่ายภาพมาอย่างยาวนาน แต่เมื่อเทคโนโลยีกล้องดิจิทัลเข้ามาแทนที่ Kodak กลับยึดติดกับธุรกิจดั้งเดิมและไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ส่งผลให้บริษัทต้องประกาศล้มละลายในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ (ค.ศ. ๒๐๑๒)

ในทางกลับกัน Fujifilm ซึ่งเป็นคู่แข่งสำคัญของ Kodak เลือกที่จะปรับบทบาทจากการขายฟิล์มถ่ายภาพมาเป็นผู้ผลิตอุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น เครื่อง MRI และ X-ray Fujifilm ใช้ความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีการถ่ายภาพมาปรับใช้ในอุตสาหกรรมที่ยังมีความต้องการสูง นี่คือตัวอย่างของการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่ประสบความสำเร็จ

การเปลี่ยนแปลงของส่วนงานราชการ กรมไปรษณีย์โทรเลข

กรมไปรษณีย์โทรเลขของไทยก่อตั้งในปี พ.ศ. ๒๔๒๖ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เพื่อให้บริการโทรเลขและไปรษณีย์ แต่เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารดิจิทัล เช่น SMS และแอปพลิเคชันอย่าง LINE เข้ามาแทนที่โทรเลข หน่วยงานนี้จึงต้องปรับบทบาทโดยยกเลิกการให้บริการโทรเลข และหันมาเน้นบริการไปรษณีย์และพัสดุภัณฑ์ เช่น EMS รวมถึงการจัดตั้งเป็นรัฐวิสาหกิจในชื่อ “บริษัทไปรษณีย์ไทย” ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ การปรับตัวนี้ช่วยให้หน่วยงานยังคงมีบทบาทในสังคมและตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป

กรณีโลตัสความผันผวนและการกลับคืน

ห้างสรรพสินค้าโลตัสซึ่งก่อตั้งโดยเครือซีพีในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เคยเป็นห้างสรรพสินค้าที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในประเทศไทยและจีน อย่างไรก็ตาม ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ค่าเงินบาทตกอย่างรุนแรง จาก ๒๕ บาทต่อดอลลาร์กลายเป็น ๔๐ - ๕๐ บาท ซีพีที่กู้เงินเป็นดอลลาร์เพื่อขยายธุรกิจต้องเผชิญกับปัญหาหนี้สิน ทำให้ต้องขายโลตัสให้กับเทสโก้บริษัทค้าปลีกจากอังกฤษ

การดำเนินธุรกิจของเทสโก้โลตัสในประเทศไทยดำเนินไปได้ดีในช่วงแรก แต่เมื่อเข้าสู่ยุค E-commerce การแข่งขันจากแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Amazon และ Lazada ส่งผลกระทบต่อธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม เทสโก้จึงตัดสินใจขายโลตัสกลับคืนให้ซีพีในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ โดย Lotus ได้เพิ่มตัว “s” เข้าไปในชื่อเพื่อสะท้อนความเป็นเจ้าของใหม่ แม้การกลับมาของซีพีจะช่วยรักษาความเป็นเจ้าของธุรกิจ แต่ความสำเร็จในยุคปัจจุบันยังต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ในโลกดิจิทัล

ประสบการณ์จากการเดินทางไปจีน การสังเกตการณ์โลตัสและบทเรียนจากการพัฒนา

เมื่อเดือนที่ผ่านมา ได้มีโอกาสเดินทางไปประชุมที่ประเทศจีน และในระหว่างการเดินทาง กลับจากเชียงใหม่ ได้แวะไปสำรวจว่าโลตัสของ ซีพีในจีนนั้นยังคงดำเนินกิจการอยู่หรือไม่ ซึ่งโลตัส ยังคงดำเนินการได้ดีในตลาดจีน

การตรวจสอบสถานะของโลตัสในครั้งนี้มีโอกาสพิเศษในการขึ้นตึกสูงอันดับ 2 ของโลกที่ตั้งอยู่ในเชียงใหม่ ตึกแห่งนี้ถือเป็นสัญลักษณ์ของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและวิศวกรรมของจีน ซึ่งสูงเป็นอันดับ ๒ รองจากตึก Burj Khalifa ในประเทศดูไบ แต่กลับเป็นอันดับหนึ่งในเอเชีย และยังเอาชนะอาคารสูงในสหรัฐอเมริกา

ประเทศจีนเป็นตัวอย่างของประเทศที่มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทั้งในเชิงเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ในการแข่งขันด้านอาคารสูงระดับโลก ประเทศรัสเซียและมาเลเซียก็กำลังพัฒนาโครงการใหม่ที่อาจทำให้จีนตกไปเป็นอันดับรองได้ในอนาคต เช่น อาคารในมาเลเซียที่มีแผนเพิ่มความสูงของเสาอากาศเพื่อสร้างสถิติใหม่

ในบริบทของโลตัสในประเทศจีน ตลาดนี้แตกต่างจากไทยอย่างมาก เนื่องจากรัฐบาลจีนควบคุมตลาดอย่างเข้มงวด บริษัทที่ได้รับความเชื่อถือและอนุญาตให้ดำเนินการในประเทศจีนมักไม่ต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงเหมือนในประเทศที่มีการค้าเสรี การดำเนินงานของโลตัสในประเทศจีนนั้นจึงไม่จำเป็นต้องปรับตัวมากเหมือนในประเทศไทย หรือในประเทศที่ต้องแข่งขันอย่างหนัก

ความแตกต่างระหว่างตลาดจีนและไทย

ตลาดในประเทศจีนได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาล ทำให้ธุรกิจที่ได้รับอนุญาตมีความได้เปรียบโดยไม่ต้องเผชิญกับการแข่งขันสูงจากบริษัทอื่น ๆ ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยและประเทศอื่นในโลกที่ใช้ระบบการค้าเสรี เช่น ในไทย โลตัสต้องเผชิญกับคู่แข่งจำนวนมากในตลาดค้าปลีกและแพลตฟอร์มออนไลน์ที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว

ในขณะที่โลตัสในประเทศจีนสามารถดำเนินการต่อได้โดยไม่ต้องแข่งขันมาก ธุรกิจในประเทศไทยกลับต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และจำเป็นต้องปรับตัวอย่างหนักเพื่อความอยู่รอด ดังเช่นกรณีของเทสโก้โลตัสที่ในที่สุดต้องขายกิจการให้ซีพี เนื่องจากไม่สามารถแข่งขันในตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้

ผลกระทบต่อร้านหนังสือ การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อธุรกิจร้านหนังสือ โดยเฉพาะร้านหนังสือในประเทศไทยที่ครั้งหนึ่งเคยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาและวัฒนธรรมการอ่าน เช่น ร้าน **ดอกหญ้า** ซึ่งในอดีตเคยมีสาขามากมายในทำเลสำคัญ แต่ในปัจจุบันกลับเหลือเพียงชื่อ เพราะไม่มีคนไปซื้อหนังสือในรูปแบบเดิมอีกต่อไป

ประสบการณ์จากร้านหนังสือต่างประเทศ

ในสหรัฐอเมริกา ร้านหนังสือใหญ่ที่มีชื่อเสียงอย่าง **Barnes & Noble** ซึ่งเคยเป็นแหล่งรวบรวมหนังสือจากทั่วโลก ก็ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน แต่เดิมร้านมีหนังสือจำนวนมากวางจำหน่ายในทุกหมวดหมู่ แต่ปัจจุบัน หนังสือที่วางขายในร้านลดลงอย่างเห็นได้ชัด และส่วนหนึ่งถูกแทนที่ด้วยระบบการสั่งซื้อและจัดส่ง รวมถึงการเปลี่ยนผ่านไปสู่ **e-books** ซึ่งได้รับความนิยมมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

E-books ช่วยลดต้นทุนการพิมพ์และการจัดจำหน่าย ในขณะที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงหนังสือในรูปแบบดิจิทัลผ่านอุปกรณ์ เช่น Kindle หรือ iPad ความสะดวกสบายนี้ส่งผลให้ร้านหนังสือในรูปแบบดั้งเดิมต้องเผชิญกับแรงกดดันอย่างหนัก

การปรับตัวเพื่อความอยู่รอด

Barnes & Noble เป็นตัวอย่างของร้านหนังสือที่พยายามปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในยุคดิจิทัล โดยเพิ่มมูลค่าให้กับพื้นที่ร้านด้วยการเปิดมุมกาแฟร้าน **Starbucks** ภายในร้าน แนวคิดนี้ช่วยดึงดูดลูกค้ากลุ่มใหม่ เช่น ผู้ที่ต้องการหาสถานที่นั่งพักผ่อนหรือนักเรียนที่มองหามุมอ่านหนังสือ คนที่เข้ามาใช้บริการอาจไม่ได้ซื้อหนังสือ แต่การขายกาแฟและเครื่องดื่มกลายเป็นแหล่งรายได้สำคัญที่ช่วยพยุงธุรกิจให้อยู่รอด

นอกจากนี้ การอนุญาตให้ลูกค้าหยิบหนังสือจากหิ้งมาอ่านในร้าน ทำให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างแรงบันดาลใจในการซื้อหนังสือหรือใช้เวลาในร้านนานขึ้น ซึ่งในระยะยาว ช่วยสร้างความผูกพันระหว่างลูกค้าและแบรนด์

บทเรียนสำหรับการปรับตัวในบริบทอื่น

แนวทางการปรับตัวของ Barnes & Noble ชี้ให้เห็นว่าธุรกิจใดก็ตามที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องมองหาวิธีสร้างประสบการณ์ที่ตอบโจทย์ความต้องการใหม่ของผู้บริโภค ตัวอย่างนี้อาจเป็นแรงบันดาลใจให้กับองค์กรอื่น รวมถึงวัดหรือสถานที่เชิงวัฒนธรรม ที่ต้องการดึงดูดผู้คนรุ่นใหม่ เช่น การเปิดร้านกาแฟภายในพื้นที่วัด หรือการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจของคนรุ่นใหม่ ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมและความต้องการปัจจุบัน

การใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ธรรมะและพัฒนาการศึกษา

การปรับตัวเพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ไม่ว่าจะในแง่การเผยแพร่ธรรมะ หรือการพัฒนากระบวนการศึกษาในคณะสงฆ์ ล้วนต้องพึ่งพาเทคโนโลยีที่ทันสมัย การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ไม่เพียงแต่ช่วยลดต้นทุน แต่ยังสามารถขยายการเข้าถึงให้กว้างไกลขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

การใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่ กรณีวัดประยุรวงศาวาส

ในยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อทุกแง่มุมของชีวิต การเผยแพร่ศาสนาและวัฒนธรรมผ่านช่องทางดิจิทัลได้กลายเป็นโอกาสใหม่ที่มีศักยภาพ ตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงพลังของการเผยแพร่ผ่านเทคโนโลยีคือกรณีของวัดประยุรวงศาวาส ซึ่งถูกกล่าวถึงในวิดีโอออนไลน์ที่จัดทำโดยชาวต่างชาติ ภายใต้ชื่อที่ดึงดูดใจว่า **“The Best Temple You Won’t Visit”** หรือ **“วัดที่ดีที่สุดที่คุณอาจไม่ได้ไปเยือน”** คำบรรยายนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของมุมมองที่แตกต่างระหว่างคนไทยและชาวต่างชาติที่มีต่อวัดไทย

ในวิดีโอ ชาวต่างชาติได้ยกย่องเชาเมอแห่งวัดประยุรวงศาวาสว่าเป็นสถานที่ที่โดดเด่นด้วยความสงบกลางเมืองใหญ่ และเป็นแหล่งรวบรวมสถาปัตยกรรมที่สวยงาม การบูรณะเชาเมอด้วยงบประมาณสูงถึง ๔๐ ล้านบาททำให้สถานที่แห่งนี้มีความน่าสนใจสำหรับผู้ที่มาองหาความเงียบสงบและความงามทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามเชาเมอวัดประยุรวงศาวาสกลับไม่ได้รับความสนใจ

จากคนไทยมากเท่าที่ควร ความแตกต่างในมุมมองนี้แสดงให้เห็นว่า ในขณะที่ชาวต่างชาติชื่นชมคุณค่าในความสงบของเขามอ คนไทยบางส่วนกลับอาจมองไม่เห็นความสำคัญในแง่มุมดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงในการสื่อสารและพัฒนาระบบการสอนออนไลน์

ในอดีต การสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะและการเรียนการสอนในระบบการศึกษาศาสนาต้องพึ่งพาเทคโนโลยีที่มีค่าใช้จ่ายสูง เช่น การเช่าช่องสัญญาณฟรีทีวี หรือการเช่าดาวเทียมเพื่อการสอนทางไกล ตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (MCU) เคยลงทุนปีละ ๑๐ ล้านบาทเพื่อใช้ดาวเทียมในการถ่ายทอดการเรียนการสอนไปยังวิทยาเขตต่างๆ ทั่วประเทศ การลงทุนดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ล้ำสมัยในเวลานั้น แต่กลับไม่คุ้มค่า เนื่องจากขาดการผลิตสื่อการสอนที่มีคุณภาพและการสนับสนุนจากอาจารย์ที่พร้อมจะทำเนื้อหาดังกล่าว

ปัญหาสำคัญที่พบคือการผลิตสื่อที่ไม่เป็นระบบ ขาดอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถในด้านเทคโนโลยี และการขาดความเข้าใจในประโยชน์ระยะยาวของระบบออนไลน์ แม้ว่าแนวคิดนี้จะช่วยประหยัดต้นทุนในการจ้างอาจารย์หลายคน หากมีการจัดการที่ดี เช่น การบรรยายจากอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญเพียงคนเดียวให้ทุกวิทยาเขตหรือวิทยาลัยสงฆ์เข้าถึงพร้อมกัน แต่ในทางปฏิบัติกลับเผชิญกับอุปสรรคจากความไม่พร้อมของระบบและการบริหารจัดการ

แนวคิดในการพัฒนาการศึกษา

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษาระดับสูงและการเผยแพร่ธรรมะยังคงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูง หากสามารถพัฒนาเว็บไซต์หรือแพลตฟอร์มกลางที่รวบรวมการเรียนการสอนทุกวิชา ทั้งสายสามัญ ปริญญาตรี และบาลีนักธรรม โดยใช้ครูหรืออาจารย์ที่ดีที่สุดในการบรรยายและถ่ายทอดสดหรือบันทึกวีดีโอ จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและลดต้นทุนได้อย่างมหาศาล

ในกรณีนี้ การลงทุนในเทคโนโลยีเพียงครั้งเดียว เช่น การจัดตั้งระบบถ่ายทอดสด การผลิตเนื้อหาคุณภาพสูง และการสร้างเว็บไซต์ที่เป็นแพลตฟอร์มกลาง จะช่วยให้ผู้เรียนทั่วประเทศและทั่วโลกสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม ระบบนี้ยังสามารถปรับให้รองรับการสอนด้วยภาษาต่างประเทศ เช่น อังกฤษหรือจีน เพื่อขยายขอบเขตการเผยแพร่ธรรมะไปยังระดับนานาชาติ

การพัฒนาเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงต้นทุน

ในอดีต การเช่าดาวเทียมและการใช้เทคโนโลยีแบบดั้งเดิมมีต้นทุนที่สูง แต่ในปัจจุบัน เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น YouTube และแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ มีค่าใช้จ่ายต่ำหรือแทบไม่มีเลย ทำให้การสอนหรือการเผยแพร่ธรรมะผ่านอินเทอร์เน็ตเป็นเรื่องที่เข้าถึงได้ง่ายขึ้น การใช้ระบบออนไลน์ที่ทันสมัยช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ทุกที่ทุกเวลา และลดความจำเป็นในการจัดส่งอาจารย์ไปยังสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง

การบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการสอน

ตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจคือการบรรยายในวัดพระยวงศาवास ซึ่งใช้ทั้งกล้องถ่ายทอดสดและจอภาพประกอบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและทำให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น การผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีและการสอนแบบดั้งเดิมช่วยให้การเผยแพร่ธรรมะมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาเนื้อหาการเรียนในรูปแบบวิดีโอที่มีการแทรกภาพหรือสื่อประกอบจะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับการเรียนการสอน และสามารถนำไปใช้ได้ในระยะยาว

การพัฒนากระบวนการสอนออนไลน์

การพัฒนากระบวนการสอนออนไลน์ในยุคปัจจุบัน จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนให้สูงขึ้น ในขณะที่ตัวกันราคาการเข้าถึงเทคโนโลยีก็ลดลงเรื่อย ๆ ทำให้ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ทุกวิชาอย่างสะดวก ตัวอย่างเช่น การพัฒนาเว็บไซต์ของศูนย์ปริยัตินเทศก์ ให้เป็นแพลตฟอร์มกลางสำหรับการเรียนการสอน แม้จะไม่ครอบคลุมทุกวิชา แต่สามารถใช้เป็นพื้นที่ศูนย์กลางในการแบ่งปันความรู้และพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอนด้วย Digital Technology

การจัดการความรู้และนวัตกรรม

ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว (Disruption) ได้กดดันให้ทุกองค์กรและบุคคลต้องปรับตัว การไม่ปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงอาจนำไปสู่ความล้มเหลว การปรับตัวดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัย เทคโนโลยีดิจิทัลและ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งเป็นระบบที่ประมวลผลผ่านหลักการคณิตศาสตร์แบบเลขฐานสอง (0 และ 1)

แม้ว่าขณะนี้เทคโนโลยีควอนตัม (Quantum Technology) ที่ใช้หลักการซ้อนทับของ 0 และ 1 จะเริ่มเข้ามามีบทบาท แต่สำหรับการศึกษาในปัจจุบัน การใช้ดิจิทัลเทคโนโลยีที่มีอยู่ก็เพียงพอต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน ระบบอินเทอร์เน็ตและระบบอัตโนมัติที่พัฒนาขึ้นด้วย AI ช่วยเร่งกระบวนการทำงานและเพิ่มประสิทธิผลให้กับหน่วยงาน เช่น การดำเนินงานของปริยัติินเทศก์

การปรับเปลี่ยนบทบาทและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

การปรับเปลี่ยนบทบาทของการศึกษาในยุคดิจิทัลคือการใช้คอมพิวเตอร์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเชื่อมโยงข้อมูลทั่วโลก พร้อมกับนำ AI หรือปัญญาประดิษฐ์เข้ามาช่วยในการประมวลผล AI เป็นเครื่องมือที่สร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนการสอนให้ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายและบทบาทของ AI

ในโลกปัจจุบัน แนวคิดเรื่องปัญญาไม่เพียงแต่จำกัดอยู่ที่มนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอีกต่อไป แต่ยังครอบคลุมถึงสิ่งประดิษฐ์ที่สามารถเลียนแบบความสามารถทางสมองของมนุษย์ได้ ซึ่งแบ่งได้เป็นสองประเภทหลักคือ ปัญญาธรรมชาติ (Natural Intelligence - NI) และปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence - AI)

ปัญญาธรรมชาติเป็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวสิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์หรือสัตว์ ที่ช่วยให้พวกเขาสามารถแก้ปัญหาและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ในขณะที่ปัญญาประดิษฐ์คือความสามารถของสิ่งประดิษฐ์ เช่น คอมพิวเตอร์หรือหุ่นยนต์ ที่พัฒนาให้สามารถคิด วิเคราะห์ และดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเลียนแบบการทำงานของสมองมนุษย์

ความหมายของปัญญาประดิษฐ์

ตามคำจำกัดความของราชบัณฑิตยสภา **ปัญญาประดิษฐ์** คือ “ความสามารถของสิ่งประดิษฐ์ เช่นคอมพิวเตอร์ หุ่นยนต์ เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ในการแสดงปฏิกิริยาหรือกระทำการใดๆ ในสถานการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดด้วยตัวเองเสมือนการทำงานของสมองมนุษย์ ใน

สถานการณ์ที่หลากหลาย โดยไม่จำเป็นต้องได้รับคำสั่งจากมนุษย์ตลอดเวลา” กล่าวอีกนัยหนึ่ง AI มีความสามารถในการ “ตัดสินใจ” หรือ “ดำเนินการ” เสมือนว่ามีสมองของตัวเอง ตัวอย่างเช่น หุ่นยนต์ทำความสะอาดในสนามบินที่สามารถหลีกเลี่ยงการชนหรือแม้กระทั่งกล่าวคำขอโทษหากเจออุปสรรคในเส้นทางของมัน แสดงถึงความสามารถในการเลียนแบบปฏิสัมพันธ์ที่คล้ายคลึงกับมนุษย์

การทำงานของ AI

AI ทำงานโดยใช้หลักการ **Simulation** หรือการเลียนแบบกระบวนการคิดของสมองมนุษย์ นักพัฒนานำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของสมอง เช่น การประมวลผลข้อมูล การตัดสินใจ และการตอบสนองต่อสถานการณ์ มาประยุกต์ใช้ในระบบคอมพิวเตอร์และหุ่นยนต์ ส่งผลให้เกิด “สมองกล” หรือระบบที่สามารถประมวลผลข้อมูลและดำเนินการได้อย่างอัตโนมัติ

ตัวอย่างที่พบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน เช่น หุ่นยนต์ทำความสะอาดในสนามบินที่สามารถระบุเส้นทาง หลีกเลียงสิ่งกีดขวาง และตอบสนองต่อมนุษย์ด้วยคำพูดสุภาพ แม้เป็นการกระทำที่เรียบง่าย แต่แสดงถึงศักยภาพของ AI ในการนำปัญญาที่เลียนแบบสมองมนุษย์มาปรับใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน

วิวัฒนาการของ AI

AI มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูง

๑. ระดับประถม เช่น หุ่นยนต์ในโรงงานที่ทำงานเฉพาะทางตามคำสั่งของมนุษย์ เช่น ประกอบชิ้นส่วน

๒. ระดับมัธยม ใช้ **Machine Learning** ให้เครื่องจักรเรียนรู้จากข้อมูลด้วยตนเองในสถานการณ์นั้นๆ

๓. ระดับอุดมศึกษา ใช้ **Deep Learning** ซึ่งเป็นขั้นสูงสุดที่เครื่องจักรสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่ซับซ้อนได้นอกเหนือจากคำสั่งของมนุษย์

แต่ละระดับของ AI สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงระบบ การสอน การบริหารจัดการข้อมูล และการสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการในยุค ดิจิทัล

การเรียนรู้และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม จะเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนา การศึกษาและนวัตกรรมให้ก้าวหน้าต่อไป

การใช้งาน AI ในปัจจุบัน จาก Machine Learning สู่ Deep Learning

AI หรือปัญญาประดิษฐ์เป็นส่วนสำคัญในชีวิตปัจจุบัน แม้หลายคนอาจใช้งานโดยไม่รู้ตัว เช่น การประยุกต์ใช้ Machine Learning (ML) และ Deep Learning (DL) ที่ได้รับการพัฒนา เพื่อเลียนแบบสมองมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ

ตัวอย่างเช่น ผู้บรรยายได้ใช้ทั้ง Machine Learning และ Deep Learning ในการ เตรียมการพูดหรือวิเคราะห์ข้อมูลโดยที่หลายคนอาจไม่รู้ว่ามีทำงานอย่างไร เครื่องมือเหล่านี้ถูก พัฒนาขึ้นในต่างประเทศ และเรานำมาใช้งานในลักษณะของการ **ประยุกต์ใช้ (Application)** ซึ่ง หมายถึงการนำโปรแกรมที่สร้างไว้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ แม้เราอาจไม่ใช่ผู้ผลิตนวัตกรรมเหล่านี้ แต่ความเข้าใจและการปรับใช้จะช่วยให้เราสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกได้ดี ยิ่งขึ้น

ลักษณะของ AI เบื้องต้น

AI ในระดับพื้นฐานถูกออกแบบมาเพื่อเลียนแบบสมองมนุษย์ในลักษณะการทำงานที่ เจาะจง ตัวอย่างในประเทศไทยเช่น หุ่นยนต์ในโรงพยาบาลที่ใช้ในช่วงโควิด ๑๙ **หุ่นยนต์ชื่อ “ฟา โก้”** สามารถทำงานได้ผ่านการควบคุมจาก WiFi โดยพยาบาลหรือแพทย์สามารถสั่งการให้ หุ่นยนต์ไปวัดไข้ เก็บตัวอย่างน้ำลาย หรือสอบถามอาการผู้ป่วยโดยไม่ต้องสัมผัสใกล้ชิด ระบบนี้ยัง ใช้การสื่อสารผ่านไมโครโฟนและอินเทอร์เน็ต ทำให้บุคลากรทางการแพทย์ลดความเสี่ยงในการติด เชื้อ

แม้ระบบดังกล่าวจะดูทันสมัย แต่ยังเป็น AI ระดับพื้นฐาน เพราะหุ่นยนต์ทำงานได้ เฉพาะสิ่งที่ถูกสั่งหรือเขียนโปรแกรมไว้ ไม่สามารถทำเกินคำสั่งที่ได้รับ ซึ่งนี่คือข้อจำกัดของ AI ใน ระดับเบื้องต้น

Machine Learning การเรียนรู้และพัฒนา

Machine Learning เป็นส่วนหนึ่งของ AI ที่ถูกพัฒนาให้เครื่องจักรสามารถเรียนรู้จากข้อมูลและพัฒนาการทำงานของตัวเองโดยไม่ต้องรับคำสั่งเพิ่มเติม ตัวอย่างสำคัญในประวัติศาสตร์ของ Machine Learning คือผลงานของ Arthur Samuel ในปี ค.ศ. ๑๙๖๒ ที่สอนคอมพิวเตอร์ให้เล่นหมากรุก โดยระบบสามารถเรียนรู้รูปแบบการเล่นและพัฒนาทักษะจนเอาชนะผู้สร้างโปรแกรมเองได้

Machine Learning ทำให้เครื่องจักรสามารถเรียนรู้จากข้อมูลจำนวนมาก เช่น การจดจำการเดินหมากรุกแต่ละตาแล้วทำนายการเคลื่อนไหว หรือวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในเกม ผลลัพธ์คือระบบสามารถพัฒนาเกินขอบเขตของคำสั่งที่ได้รับ เช่น จากความสามารถในการคิด 60% ที่สอนให้ในเบื้องต้น ระบบสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมอีก 40% จนสามารถเล่นหมากรุกเอาชนะมนุษย์ได้

Deep Learning การเลียนแบบสมองมนุษย์ในระดับลึก

Deep Learning พัฒนาขึ้นจาก Machine Learning โดยอาศัยโครงข่ายประสาทเทียม (Neural Networks) เพื่อเลียนแบบการทำงานของสมองมนุษย์ในระดับที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ความสามารถของ Deep Learning ไม่ได้จำกัดอยู่ที่การวิเคราะห์ข้อมูลหรือการจดจำรูปแบบ แต่รวมถึงการประมวลผลและการตัดสินใจที่ซับซ้อน

ตัวอย่างเช่น รถยนต์ที่ไม่มีคนขับสามารถประมวลผลข้อมูลจากเซ็นเซอร์หลายตัวในเวลาจริงเพื่อระบุว่าจะเมื่อใดควรหยุดเลี้ยวหรือเปลี่ยนเส้นทาง ระบบเหล่านี้ไม่เพียงจดจำสถานการณ์จากข้อมูลเดิม แต่ยังสามารถตัดสินใจตามเงื่อนไขที่ซับซ้อนและปรับตัวได้ในสถานการณ์ใหม่

Deep Learning ยังใช้ในงานที่หลากหลาย เช่น ระบบแปลภาษาแบบเรียลไทม์ การจดจำเสียงพูด หรือแม้กระทั่งการสร้างภาพและข้อความที่ซับซ้อนใกล้เคียงกับการสร้างสรรค์ของมนุษย์ผ่าน ChatGPT

ความสามารถของ AI ในปัจจุบัน จากการสร้างสรรค์สู่การเลียนแบบจิตมนุษย์

AI ในปัจจุบันได้รับการพัฒนาไปอย่างก้าวกระโดด โดยเฉพาะในด้านการสร้างสรรค์เนื้อหา เช่น การเขียนบทความ การแต่งกลอน และการตอบคำถามที่ซับซ้อน ระบบ ChatGPT เป็น

ตัวอย่างสำคัญที่แสดงถึงความสามารถในการสร้างข้อความและเนื้อหาต่าง ๆ โดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก แม้ว่าในภาษาไทยจะยังไม่ได้พัฒนาอย่างสมบูรณ์ แต่หากฐานข้อมูลภาษาไทยมีมากพอในอนาคต ก็เป็นไปได้ว่า AI อย่าง ChatGPT จะสามารถแต่งกลอนหรือเขียนบทความภาษาไทยได้ดีไม่แพ้คนไทย

AI กับการเขียนและการสร้างเนื้อหา

ตัวอย่างหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดคือการสั่งให้ AI เขียนบทความหรือแต่งกลอนในภาษาอังกฤษ ซึ่ง AI สามารถสร้างเนื้อหาที่มีคุณภาพสูง มีโครงสร้างที่ชัดเจน และตอบโต้ตามคำสั่งที่กำหนดไว้ ด้วยความสามารถนี้ AI จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยงานเขียนในหลากหลายบริบท เช่น การช่วยเขียนร่างบทความ การคิดประโยคสร้างสรรค์ หรือแม้กระทั่งการเขียนงานวรรณกรรม

หากในอนาคตฐานข้อมูลและการประมวลผลภาษาไทยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง AI อาจสามารถแต่งกระทู้ เขียนบทความ หรือแม้กระทั่งเขียนวรรณกรรมในภาษาไทยได้ดีไม่แพ้มนุษย์

Deep Learning กับความล้าหน้าของ AI

ความสามารถนี้เกิดขึ้นได้เพราะการพัฒนาของ Deep Learning ซึ่งเป็นระดับขั้นสูงของ AI Deep Learning ทำงานโดยเลียนแบบระบบประสาทของสมองมนุษย์ ในสมองของเรา มี “โหนด (Node)” หรือปุ่มที่เก็บข้อมูลแต่ละประเภท และประจุไฟฟ้าที่วิ่งระหว่างโหนดเหล่านั้นช่วยเชื่อมโยงข้อมูลและการตัดสินใจ

ระบบ Deep Learning ได้สร้างแบบจำลองโหนดเหล่านี้ใน “สมองกล” โดยการจำลองการเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลในลักษณะเดียวกับที่สมองมนุษย์ทำงาน เช่น การเชื่อมโยงระหว่างคำประโยค หรือภาพ ข้อมูลที่ถูกใส่เข้าไปในระบบจะถูกประมวลผลผ่านเครือข่ายโหนดเหล่านี้และให้ผลลัพธ์ที่เหมือนกับการคิดหรือการวิเคราะห์ของมนุษย์

การทำงานของ Deep Learning ใน AI

Deep Learning ไม่เพียงแต่จดจำข้อมูลที่มีอยู่ แต่ยังสามารถวิเคราะห์และสร้างผลลัพธ์ใหม่ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ข้อมูลที่เข้าสู่ระบบจะถูกส่งผ่านเครือข่ายโหนดที่จำลองการทำงาน

ของสมองมนุษย์ เช่น โหนดหนึ่งอาจเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรูปภาพ โหนดอีกตัวหนึ่งอาจเก็บข้อมูลเกี่ยวกับคำศัพท์ และเมื่อข้อมูลทั้งหมดนี้ถูกรวมกัน ระบบจะสร้างผลลัพธ์ที่สามารถนำไปใช้งานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น ในการเขียนบทความ AI อาจวิเคราะห์ความหมายของคำศัพท์ รูปแบบประโยค และบริบทของหัวข้อที่ต้องการ ก่อนจะนำข้อมูลเหล่านั้นมาประมวลผลเพื่อสร้างเนื้อหาที่ตอบโจทย์

การเลียนแบบจิตมนุษย์ของ Deep Learning

ความล้ำหน้าของ Deep Learning ทำให้ AI สามารถคิด วิเคราะห์ และสร้างเนื้อหาได้ ใกล้เคียงกับมนุษย์ โดยโครงสร้างของเครือข่ายประสาทเทียมที่เลียนแบบสมองมนุษย์ช่วยให้ AI สามารถเรียนรู้จากข้อมูลจำนวนมากและประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทใหม่ เช่น การจดจำภาพ การสร้างคำตอบ หรือการคาดการณ์พฤติกรรมของมนุษย์

ข้อจำกัดของ AI เมื่อเทียบกับขั้น ๕

AI หรือปัญญาประดิษฐ์ แม้จะมีความสามารถที่น่าทึ่งในหลายด้าน แต่เมื่อพิจารณาในมิติของ **ขั้น ๕** ซึ่งเป็นองค์ประกอบของมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา จะเห็นถึงข้อจำกัดที่ชัดเจนของ AI ในบางประการ โดยเปรียบเทียบได้ดังนี้

- **รูป** AI มีรูป เช่น หุ่นยนต์ หรือฮาร์ดแวร์ที่มีโครงสร้างจับต้องได้
- **เวทนา** AI ไม่มีความรู้สึกสุข ทุกข์ หรืออารมณ์ใด ๆ ที่มนุษย์มี
- **สัญญา** AI มีความจำที่ดีกว่ามนุษย์ แต่เป็นเพียงการจดจำข้อมูลและรูปแบบตามที่ถูกป้อน
- **สังขาร** AI ไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ แต่มีปัญญาประดิษฐ์ที่ทำงานตามแบบจำลองที่มนุษย์สร้าง
- **วิญญาณ** AI ไม่มีจิต ไม่มีการรับรู้อารมณ์ ไม่มีธรรมะ และไม่มีวิญญาณที่สามารถเกิดใหม่

ด้วยเหตุนี้ AI จึงถูกมองว่าเป็น “เครื่องจักรที่เลียนแบบมนุษย์” ในบางมิติ เช่น ความจำ และการประมวลผล แต่ขาดสิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของมนุษย์ เช่น ความรัก เมตตา กรุณา หรือมิติทางจิตวิญญาณ

AI ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อเลียนแบบมนุษย์ในทุกด้าน ยกเว้นอารมณ์และจิตวิญญาณ นี่อาจทำให้คนป่าคิดว่ามีผีสิงอยู่ในหุ่นยนต์ (Ghost in a Machine)

วิวัฒนาการของ AI

AI มีพัฒนาการเป็นลำดับ เริ่มจากระดับพื้นฐานจนถึงขั้นที่สามารถเลียนแบบการทำงานของสมองมนุษย์ได้อย่างซับซ้อน

๑. ยุค AI ระดับประถม (ค.ศ. ๑๙๕๐-๑๙๘๐) ในช่วงนี้ AI ถูกพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะเจาะจง เช่น การคำนวณ การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และการตอบสนองต่อคำสั่งพื้นฐาน

๒. ยุค Machine Learning (ค.ศ. ๑๙๘๐-๒๐๑๐) AI เริ่มสามารถเรียนรู้จากข้อมูลและปรับปรุงตัวเองได้ โดยพัฒนาไปสู่การใช้งานในซอฟต์แวร์ที่ซับซ้อนขึ้น เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลในระบบซูเปอร์คอมพิวเตอร์

๓. ยุค Deep Learning (ค.ศ. ๒๐๑๐-ปัจจุบัน) เป็นยุคที่ AI พัฒนาไปสู่การเรียนรู้ลึกซึ้ง (Deep Learning) โดยใช้โครงข่ายประสาทเทียม (Neural Networks) เลียนแบบสมองมนุษย์ การพัฒนานี้ช่วยให้ AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่และตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อน เช่น การขับรถยนต์ไร้คนขับ การสร้างเนื้อหาที่มีความซับซ้อน และการตอบสนองแบบเรียลไทม์

ตัวอย่างการใช้งาน Deep Learning การเรียนรู้ลึกซึ้งในชีวิตประจำวัน

Deep Learning ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของเราโดยที่บางครั้งเราอาจไม่ทันสังเกต ตัวอย่างการใช้งานที่เห็นได้ชัดเจนมีดังนี้

๑. การค้นหาข้อมูล (Advanced web search engines) - Google Search การค้นหาข้อมูลบน Google ระบบ Deep Learning จะช่วยประมวลผลคำค้นหาและค้นหาผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องที่สุดในเวลาเพียงไม่กี่วินาที ระบบนี้สามารถจดจำพฤติกรรมของผู้ใช้ เช่น หัวข้อที่ค้นหาลบ่อย หรือคำค้นหาที่เคยใช้ เพื่อปรับปรุงการแนะนำผลลัพธ์ให้เหมาะสมกับผู้ใช้แต่ละคน

๒. ระบบเสนอแนะ (Recommendation System) - YouTube และ Amazon
ระบบเสนอแนะหรือ Recommendation System เป็นอีกตัวอย่างของการใช้ Deep Learning YouTube จะเสนอวิดีโอที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้ใช้เคยรับชม ในขณะที่ Amazon จะเสนอสินค้าโดยอ้างอิงจากสินค้าที่ผู้ใช้เคยซื้อหรือค้นหา ระบบนี้ช่วยเพิ่มความสะดวกสบายและสร้างแรงจูงใจให้ผู้ใช้ดำเนินการเพิ่มเติม เช่น ชมวิดีโอใหม่หรือซื้อสินค้าเพิ่มเติม

๓. การเข้าใจภาษามนุษย์ (Understanding Human Speech) Siri และ Alexa
ระบบอย่าง Siri และ Alexa สามารถเข้าใจคำพูดของมนุษย์ ตอบคำถาม และโต้ตอบได้ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับการพูดคุยกับคน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ เด็กเล็กพูดคุยกับ Siri เกี่ยวกับความรู้สึกหรือ Alexa ที่สามารถรับคำสั่งและตอบกลับได้อย่างชาญฉลาด

๔. รถยนต์ไร้คนขับ (Self-Driving Cars) – Robotaxi จีนมีการพัฒนาแท็กซี่ไร้คนขับที่สามารถพาผู้โดยสารจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งโดยไม่ต้องมีคนขับ ระบบใช้ Deep Learning ในการตรวจจับสิ่งกีดขวาง วิเคราะห์เส้นทาง และตัดสินใจเพื่อหลีกเลี่ยงอุบัติเหตุ

๕. เกมและการประมวลผลขั้นสูง ระบบ Deep Learning ถูกนำมาใช้ในเกมเช่น หมากรุกหรือหมากล้อม ซึ่งสามารถเอาชนะผู้เล่นระดับแชมป์โลกได้ เช่นเดียวกับ ChatGPT ที่สามารถสร้างบทสนทนา เขียนบทความ หรือแม้กระทั่งช่วยในกระบวนการเรียนรู้และทำงาน

ตัวอย่างการใช้ AI ในสื่อสารมวลชน

AI ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะในประเทศจีนที่เป็นผู้นำในการพัฒนาเทคโนโลยีด้านนี้ ตัวอย่างที่น่าสนใจคือการเปิดตัว **ผู้ประกาศข่าว AI** ของสำนักข่าวซินหัวในปี ๒๕๖๑ ซึ่งถือเป็นผู้ประกาศข่าว AI คนแรกของโลกที่ปรากฏตัวในรายการโทรทัศน์จีน

ผู้ประกาศข่าว AI นี้ได้รับการออกแบบให้มีลักษณะหน้าตาเหมือนมนุษย์ สามารถพูดภาษาจีนได้อย่างชัดเจนและสามารถบอกผู้ชมได้ด้วยตนเองว่า **“ผมเป็นหุ่นยนต์”** การพัฒนานี้แสดงถึงความก้าวหน้าของจีนในด้าน AI ที่ลงทุนมหาศาลในเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เช่น คอมพิวเตอร์ ควอนตัม และปัญญาประดิษฐ์

ข้อดีของผู้ประกาศข่าว AI

การใช้ AI ในบทบาทของผู้ประกาศข่าวมาพร้อมกับข้อดีหลายประการ เช่น

๑. การพูดสำเนียงที่สมบูรณ์แบบ ผู้ประกาศข่าว AI สามารถพูดภาษาอังกฤษด้วยสำเนียงที่เหมือนเจ้าของภาษา และยังพูดภาษาจีนได้อย่างไรที่ดี

๒. การทำงานต่อเนื่องตลอด ๒๔ ชั่วโมง AI สามารถประกาศข่าวได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องพักผ่อน ทำให้สามารถให้ข้อมูลข่าวสารได้ต่อเนื่อง

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ผู้ประกาศข่าว AI ได้พัฒนาไปอีกขั้น ไม่เพียงแต่สามารถอ่านข่าวได้เหมือนในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ แต่ยังมีความสามารถในการวิเคราะห์ข่าวได้ด้วย ตัวอย่างเช่น ผู้ประกาศข่าว AI หลิงที่เปิดตัวในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ไม่เพียงอ่านข่าว แต่ยังแสดงทัศนะและวิเคราะห์ประเด็นข่าวคล้ายผู้ประกาศข่าวมนุษย์ในปัจจุบัน

การพัฒนานี้แสดงถึงศักยภาพของ AI ในการทำงานที่ต้องใช้ความเข้าใจและการคิดเชิงวิเคราะห์ ซึ่งเคยเป็นทักษะที่จำกัดเฉพาะมนุษย์

การแข่งขันหมากล้อมระหว่างมนุษย์และ AI AlphaGo กับ Lee Sedol

หนึ่งในเหตุการณ์ที่สร้างความฮือฮาในวงการปัญญาประดิษฐ์คือการแข่งขันระหว่าง Lee Sedol แชมป์หมากล้อมระดับโลกชาวเกาหลีใต้ กับ AlphaGo ซึ่งเป็น AI จากระบบ DeepMind ของ Google การแข่งขันนี้เกิดขึ้นที่กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ ระหว่างวันที่ ๙ - ๑๕ มีนาคม ปี ค.ศ. ๒๐๑๖ และกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของ Deep Learning

การแข่งขันนี้เป็นการดวลกันทั้งหมด ๕ เกม ระหว่าง Lee Sedol ที่เป็นนักหมากล้อมอาชีพระดับแชมป์โลก กับ AlphaGo ที่พัฒนาจากเทคโนโลยี Deep Learning ของ Google DeepMind โดยมีเงินรางวัล ๑ ล้านเหรียญสหรัฐสำหรับผู้ชนะ

ผลการแข่งขันที่ออกมาสร้างความประหลาดใจแก่ผู้ชมทั่วโลก AlphaGo สามารถเอาชนะ Lee Sedol ได้ถึง ๔ เกม จาก ๕ เกม คว่าเงินรางวัลไปได้อย่างสบาย แม้ว่า Lee Sedol จะมีความเชี่ยวชาญในหมากล้อม แต่ความสามารถของ AlphaGo ในการวิเคราะห์และวางกลยุทธ์ที่ซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว แสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่เหนือกว่าของระบบ AI ขั้นสูง ชัยชนะของ AlphaGo เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่าระบบ Deep Learning สามารถก้าวข้ามขีดจำกัดของมนุษย์ในบางด้าน และเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนา AI ให้ก้าวหน้าไปอีกขั้น

อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้านี้ก็มาพร้อมกับคำถามและความกังวล เช่น นิยายวิทยาศาสตร์ที่เคยพูดถึงอนาคตที่ AI อาจ “ครองโลก” หรือมีบทบาทสำคัญที่เหนือกว่ามนุษย์ ชัยชนะของ AI ในการแข่งขันหมากล้อมเป็นสัญญาณว่าเทคโนโลยีนี้อาจเป็นเครื่องมือที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและสังคมในอนาคต

AI ในวงการแพทย์ บทบาทและความก้าวหน้า

ในประเทศจีน หุ่นยนต์ AI ได้แสดงความก้าวหน้าด้วยการสอบผ่านใบประกอบวิชาชีพแพทย์ ซึ่งเป็นมาตรฐานเดียวกับที่มนุษย์แพทย์ต้องสอบ หุ่นยนต์นี้มีความสามารถในการซักประวัติผู้ป่วย วินิจฉัยโรค และเสนอแนวทางการรักษาให้แพทย์ตัดสินใจต่อไป ความแม่นยำของ AI ในการวินิจฉัยโรค โดยเฉพาะเมื่อเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลทั่วโลก เช่น ข้อมูลจากแอฟริกา แคนาดา หรือประเทศอื่น ๆ ทำให้สามารถเสนอวิธีรักษาที่เหมาะสม แม้ในโรคที่ไม่พบบ่อย

AI ในฐานะผู้ช่วยแพทย์

ในประเทศไทย แม้ AI จะยังไม่ได้รับอนุญาตให้เป็นแพทย์เต็มตัว แต่สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยแพทย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การซักประวัติผู้ป่วย วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และนำเสนอผลวินิจฉัยให้แพทย์เพื่อพิจารณาขั้นสุดท้าย ฟังก์ชันเหล่านี้ช่วยลดภาระของแพทย์และเพิ่มความรวดเร็วในการรักษา

ข้อได้เปรียบของ AI ในการวินิจฉัยโรค

๑. ความแม่นยำ AI สามารถวิเคราะห์โรคได้จากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ และเรียนรู้เพิ่มเติมจากกรณีศึกษาที่ผ่านมา
๒. การเข้าถึงข้อมูลทั่วโลก AI สามารถเข้าถึงและวิเคราะห์ข้อมูลโรคจากทั่วโลกได้แบบเรียลไทม์
๓. ลดภาระแพทย์ แพทย์สามารถมุ่งเน้นการรักษาในขั้นตอนสำคัญ แทนที่จะเสียเวลาวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ChatGPT และการนำ AI มาใช้ในงานสื่อสารมวลชน

ChatGPT (Chat Generative Pre-Trained Transformer) เป็นตัวอย่างของ AI ที่สามารถสร้างข้อความและตอบคำถามได้หลากหลายหัวข้อ โดยเฉพาะในภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลในภาษาไทยยังมีข้อจำกัด นอกจากนี้ AI เช่น ChatGPT ยังสามารถตอบคำถามเชิงจริยธรรม เช่น “AI มีจิตวิญญาณหรือไม่?” และให้คำตอบอย่างมีเหตุผล เช่น การยืนยันว่า AI ไม่มีจิตวิญญาณ เพราะเป็นเครื่องจักร

AI ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ การประชุมวิสาขบูชาโลกที่เวียดนามมีการพูดถึง AI ในการสืบสานพระพุทธศาสนา โดย AI ถูกนำเสนอว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม และการเผยแพร่ธรรมะผ่านระบบออนไลน์ อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้งานในแวดวงนี้ยังเผชิญกับอุปสรรคด้านความพร้อมของบุคลากรและการตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยี

การพัฒนาห้องปฏิบัติการ AI ที่วัดประยุรวงศาวาส

ที่วัดประยุรวงศาวาสมีการลงทุนสร้างห้องปฏิบัติการ AI ที่ทันสมัย ด้วยอุปกรณ์ที่ได้รับการบริจาคจากต่างประเทศ เช่น Server และจอคอมพิวเตอร์ แม้จะถูกปล่อยทิ้งไว้ไม่ได้ใช้งานในช่วงแรก แต่ภายหลังได้เริ่มนำมาใช้เพื่อการสอนและการพัฒนาทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเผยแพร่ธรรมะและการเรียนทางไกล

แม้ว่าห้องปฏิบัติการจะมีอุปกรณ์พร้อมใช้งาน แต่ปัญหาหลักคือการขาดการใช้งานที่เหมาะสมและต่อเนื่อง บางครั้งการจัดการและการเข้าถึงอุปกรณ์ยังติดขัด เช่น การเก็บรักษาอุปกรณ์ไว้โดยไม่มีการใช้งาน หรือการขาดการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ ซึ่งเป็นเหตุให้ทรัพยากรถูกทิ้งไว้โดยไม่เกิดประโยชน์

เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ การเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามาใช้อุปกรณ์และสร้างโครงการที่เกี่ยวข้องกับ AI เช่น การพัฒนาเนื้อหาการเรียนการสอน หรือการฝึกอบรม จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณค่า

หน้าที่ปริยัตินเทศก์ที่พึงประสงค์ในด้าน AI

- การนเทศการศึกษา (นวัตกรรม - AI) ใช้ AI ในการนเทศการศึกษา
- พัฒนาการเรียนการสอน (นวัตกรรม - AI) ใช้ AI เพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ เช่น การสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน
- การวิจัยทางการศึกษา (KM - AI) ใช้ AI ช่วยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลคำสอน เช่น การค้นหาหัวข้อธรรมะที่เกี่ยวข้องอย่างรวดเร็ว
- การประกันคุณภาพ (นวัตกรรม - AI) ใช้ AI ในการติดตามและประเมินผลการศึกษา เพื่อให้การเรียนรู้มีคุณภาพสม่ำเสมอ
- การบริหารและประสานงาน (POSDC - AI) ใช้ระบบอัตโนมัติช่วยจัดการข้อมูลและกิจกรรม เช่น การจัดตารางการบรรยายหรือการบริหารงานในวัด

ความหมายของนวัตกรรมในบริบทของ AI

นวัตกรรม (Innovation) แตกต่างจาก ประดิษฐ์กรรม (Invention) คือการนำสิ่งประดิษฐ์หรือการค้นพบที่มีอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้เดิมมาบูรณาการเข้าด้วยกันจนเกิดองค์ความรู้ใหม่ หรือวิธีการใหม่ในการสร้างผลผลิตหรือการบริการที่ดีกว่า

ตัวอย่างเช่น

- การนำ AI มาปรับใช้ในการสอนโดยการใช้สื่อการเรียนแบบอินเทอร์แอคทีฟเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจง่ายขึ้น เช่น การแสดงภาพประกอบ ระบบสมองเทียม (Neural Networks) หรือการประมวลผลข้อมูล ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น
 - การบูรณาการองค์ความรู้ใหม่จากเทคโนโลยีที่มีอยู่ เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงาน
- นวัตกรรมจึงเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากสิ่งที่มีอยู่แล้ว โดยใช้วิธีการที่สร้างผลลัพธ์ที่ดีกว่าเดิม

ประเภทของนวัตกรรม

นวัตกรรม เป็นกระบวนการนำสิ่งที่มีอยู่แล้วมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยองค์การในระดับนานาชาติได้จำแนกนวัตกรรมออกเป็น ๔ ด้าน ตามคู่มือ (Manual) ที่ตกลงกันในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้แก่

๑. Product Innovation (ด้านผลผลิต)
๒. Process (ด้านกระบวนการ)
๓. Marketing (ด้านการตลาดและการบริการ)
๔. Organizing (ด้านองค์กร)

ตัวอย่างนวัตกรรมด้านผลผลิต

หนึ่งในตัวอย่างนวัตกรรมด้านผลผลิตที่ชัดเจนคือไอโฟนซึ่งถูกพัฒนาขึ้นโดย**สตีฟ จอบส์** ผู้ที่ไม่ได้สร้างสิ่งใหม่จากศูนย์ แต่เป็นผู้ที่นำสิ่งที่มีอยู่แล้วมารวมกันเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ในหลากหลายด้าน

ในไอโฟนมีการรวมเอาฟังก์ชันต่าง ๆ เช่น

- **โทรศัพท์** การสื่อสารแบบดั้งเดิม
- **กล้อง** สำหรับถ่ายภาพและวิดีโอ
- **คอมพิวเตอร์** การประมวลผลข้อมูล
- **อินเทอร์เน็ต** การเชื่อมต่อข้อมูล
- **เทป** การบันทึกเสียง

สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นสิ่งใหม่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ แต่ถูกนำมาบูรณาการเข้าด้วยกันในรูปแบบที่ไม่เคยมีมาก่อน ซึ่งนี่คือตัวอย่างของ **นวัตกรรม**

การประยุกต์ใช้นวัตกรรมในงานพระพุทธศาสนา

นวัตกรรมเหล่านี้สามารถนำมาใช้ในงาน **ปริยัตินิเทศก์** เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานใน ๔ ด้านสำคัญ ได้แก่

๑. **Product Innovation (ด้านผลผลิต)** การสร้างสื่อการสอน เช่น วิดีโอ การบรรยายออนไลน์ หรือการพัฒนาแอปพลิเคชันที่ช่วยในการเรียนรู้

๒. **Process (ด้านกระบวนการ)** การปรับปรุงวิธีการสอนหรือการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น การใช้ AI ในการจัดตารางเรียนหรือการประเมินผล

๓. **Marketing (ด้านการบริการ)** การนำเสนอเนื้อหาพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ เช่น การเผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย หรือการจัดกิจกรรมออนไลน์

๔. **Organizing (ด้านองค์กร)** การปรับโครงสร้างองค์กรหรือหน่วยงานด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาให้ทันสมัย และใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน

พระพุทธเจ้า ประดิษฐ์แห่งธรรมะ

พระพุทธเจ้าเป็น “ประดิษฐ์” ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในแง่ของการสร้างคำสอนที่เป็นระบบและมีโครงสร้างครบถ้วน คือพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคลังคำสอนที่ถือว่าเป็นต้นแบบของความรู้ทางพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม **บทบาทของเราในยุคปัจจุบัน** คือการทำหน้าที่ “นวัตกรรม” ที่นำคำสอนเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตและสังคม โดยไม่สร้างหรือเปลี่ยนแปลงแก่นแท้ของคำสอน เช่น การนำพระไตรปิฎกเข้าสู่รูปแบบดิจิทัล เช่น ซีดี, อีบุ๊ก, หรือแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นนวัตกรรมที่ให้เข้าถึงผู้คนในยุคดิจิทัล

นวัตกรรมในการเผยแพร่ธรรมะ

นวัตกรรมในงานเผยแพร่ธรรมะมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มการเข้าถึงและประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในทุกด้าน ตัวอย่างที่น่าสนใจคือการเปลี่ยนรูปแบบการเผยแพร่ธรรมะจากการพิมพ์หนังสือแบบดั้งเดิม ซึ่งมีต้นทุนสูงและจำกัดจำนวน มาเป็น E-Book ที่สามารถเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ได้อย่างกว้างขวาง

เช่นกรณีของวัดประยุรวงศาวาส ที่เคยพิมพ์หนังสือเพียง ๕,๐๐๐ เล่ม แต่เมื่อนำเนื้อหาไปเผยแพร่ในรูปแบบ E-Book ผ่านเว็บไซต์ กลับมีผู้เข้าอ่านมากกว่า ๔๐,๐๐๐ ครั้ง สิ่งนี้สะท้อนถึงศักยภาพของนวัตกรรมดิจิทัลที่ช่วยขยายขอบเขตการเผยแพร่ธรรมะได้อย่างไร้ขีดจำกัด

นวัตกรรมด้านกระบวนการ

ในด้านกระบวนการเผยแพร่ธรรมะ การนำเทคโนโลยี AI มาใช้ถือเป็นก้าวสำคัญ ตัวอย่างเช่น Robot AI ที่พัฒนาขึ้นในประเทศจีนซึ่งสามารถสวดมนต์ได้ตามคำสั่ง นี่เป็นตัวอย่างของ AI ระดับพื้นฐานที่เริ่มเข้ามาช่วยในการเผยแพร่ธรรมะ

ยิ่งไปกว่านั้น เทคโนโลยี Deep Learning ยังสามารถนำมาพัฒนาเป็น พระหุ่นยนต์ (Avatar) ที่ไม่เพียงจำลองคำพูดและเสียงของพระสงฆ์ แต่ยังสามารถตอบคำถามธรรมะได้อย่างชาญฉลาด เทคโนโลยีนี้ใช้การประมวลผลข้อมูลจากคำบรรยายธรรมะมาสร้างระบบที่สามารถสื่อสารกับผู้ถามในลักษณะเหมือนกับพระสงฆ์จริง

การเชื่อมโยงระหว่างผลผลิตและกระบวนการ

การผสมผสานระหว่างผลผลิตที่เป็นนวัตกรรม เช่น E-Book และกระบวนการที่ใช้เทคโนโลยี AI ช่วยให้การเผยแพร่ธรรมะไม่เพียงแค่วางขวางขึ้น แต่ยังมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของผู้คนในยุคดิจิทัลได้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาทั้งสองด้านนี้เป็นตัวอย่างของการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงหลักธรรมกับผู้คนได้อย่างทันสมัย

ประสบการณ์การทำอวตาร AI ในต่างประเทศ

การสร้าง “อวตาร AI” ในประเทศจีนถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการผสมผสานเทคโนโลยีกับพระพุทธศาสนา เช่น การใช้กล้องความละเอียดสูงบันทึกภาพทุกมุมของพระสงฆ์และเสียงเทศน์ เพื่อสร้างอวตารที่ตอบคำถามธรรมะได้

แม้ว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะเป็นเรื่องน่าสนใจ แต่ยังมีข้อควรระวังด้านจริยธรรม เช่น ความเสี่ยงที่ AI อาจเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่ตรงกับหลักธรรมดั้งเดิม หากไม่มีการกำกับดูแลอย่างเหมาะสม

การศึกษาสมาธิและเทคโนโลยี

งานวิจัยในปี ค.ศ. ๑๙๙๒ ที่แสดงให้เห็นว่า การทำสมาธิช่วยลดการทำงานของประจุไฟฟ้าในสมอง และทำให้คลื่นสมองสงบ ส่งผลให้สมาธิเป็นที่ยอมรับในเชิงวิทยาศาสตร์มากขึ้น

การนำ AI และ IT มาช่วยวัดผลสมาธิ เช่น การติดตามการเปลี่ยนแปลงคลื่นสมองหรือความสงบจิตใจ สามารถเพิ่มความน่าเชื่อถือและกระตุ้นให้ผู้คนสนใจการฝึกสมาธิมากขึ้น

ผลการวิจัยเรื่องสมาธิในต่างประเทศ

การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการฝึกสมาธิได้รับการยอมรับในระดับสากล โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ซึ่งโรงเรียนในบางรัฐได้นำโปรแกรมฝึกสติ (Mindfulness) มาใช้กับนักเรียนและประเมินผลด้วยเทคโนโลยีทันสมัย เช่น การวัดคลื่นสมองเพื่อศึกษาการทำงานของสมองในภาวะสมาธิ

ประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากการฝึกสมาธิ

๑. ความสามารถในการจดจ่อ ฝึกสติช่วยให้นักเรียนมีสมาธิและสนใจสิ่งที่ทำได้นานขึ้น
๒. การลดความเครียด การฝึกสมาธิช่วยลดความเครียดและเพิ่มความผ่อนคลาย
๓. สุขภาพจิตที่ดีขึ้น สมาธิส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพจิตในเชิงบวก
๔. การพัฒนาทักษะการสื่อสาร สมาธิช่วยให้สื่อสารกับผู้อื่นได้ดีขึ้น และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี
๕. ความสงบในจิตใจ ลดความฟุ้งซ่านและเสริมสร้างอารมณ์เชิงบวก

งานวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าคลื่นสมองของผู้ปฏิบัติสมาธิในช่วงที่จิตสงบมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน การใช้ AI และเทคโนโลยี IT ในการวัดผลช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและทำให้สมาธิได้รับการยอมรับในเชิงวิทยาศาสตร์

ศูนย์นวัตกรรมพุทธศาสนา Digital Buddhism Innovation and Research Center

วัดประยุรวงศาวาสได้สร้างศูนย์ Digital Buddhism Innovation and Research Center ซึ่งเป็นศูนย์วิจัยและพัฒนาวัตกรรมการด้านพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล แม้จะมีศักยภาพในการรองรับเทคโนโลยีขั้นสูง แต่ปัจจุบันยังไม่มีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

การทดลองใช้เทคโนโลยี AR/VR เพื่อการเรียนรู้และปฏิบัติธรรม

ความจริงเสริม (Augmented Reality - AR) และความจริงเสมือน (Virtual Reality - VR) มีศักยภาพในการสร้างประสบการณ์ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และปฏิบัติธรรม ตัวอย่างเช่น การใส่แว่น VR เพื่อจำลองสถานการณ์ เช่น การเดินบนกระดานที่ยื่นออกจากตึก ๔ ชั้น แม้กระดานจะอยู่บนพื้นห้องในความเป็นจริง แต่ภาพที่เห็นเหมือนอยู่บนตึกสูง ๑๐ ชั้น ซึ่งทำให้ผู้ใช้ใส่แว่นต้องใช้สมาธิและความกล้าหาญในการเผชิญความกลัว

นอกจากนี้ ศูนย์นวัตกรรมสามารถยังนำเทคโนโลยีมาสร้างสรรค์โปรแกรมหรือแอปพลิเคชันที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น โปรแกรมฝึกสมาธิ มีตัวช่วยที่สร้างภาพเสมือนจริงเพื่อช่วยฝึกสมาธิสมาธิ

การเผยแพร่ธรรมะในช่วงโควิด ๑๙

ในช่วงการระบาดของโควิด ๑๙ การเผยแพร่ธรรมะต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น การห้ามรวมตัวในสถานที่สาธารณะและการเว้นระยะห่างทางสังคม แต่ด้วยความมุ่งมั่นและการปรับตัว วัดประยุรวงศาวาสได้นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น การถ่ายทอดสดเทศนาเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์

ตัวอย่างเด่นชัดคือการจัดพิมพ์หนังสือ “โควิดกถา” ซึ่งรวบรวมบทเทศนา ๑๗ กัณฑ์ของพระพรหมบัณฑิตที่แสดงต่อเนื่องในช่วงวิกฤตโควิด โดยเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวกับความทุกข์และการเผชิญปัญหาในสถานการณ์โควิด หนังสือนี้ถูกตีพิมพ์จำนวนหนึ่งหมื่นเล่ม และยังจัดทำในรูปแบบอีบุ๊ก เพื่อให้ผู้คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย

แผนการพัฒนาระบบการเรียนรู้

แผนการพัฒนาระบบการเรียนรู้เน้นไปที่การสร้าง **ดิจิทัลแพลตฟอร์ม** สำหรับการศึกษา และเผยแพร่ธรรมะ โดยมุ่งหวังให้เป็น **คลังข้อมูลแบบเปิด (Open Resources)** และ **คลังบทเรียนออนไลน์แบบเปิด (Open Online Course)** เพื่อรองรับผู้เรียนจากทุกที่ทั่วโลก แผนนี้ประกอบด้วย

๑. คลังข้อมูลแบบเปิด (Open Resources) พัฒนาค้นคว้าความรู้ดิจิทัลที่รวมวิดีโอ การบรรยาย และสื่อการเรียนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างสะดวก

๒. คลังบทเรียนออนไลน์แบบเปิด (Open Online Course) พัฒนาแพลตฟอร์มสำหรับการเรียนและการสอบในรูปแบบออนไลน์ รองรับหลายภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน

การจัดการความรู้ (Knowledge Management KM) การจัดการความรู้ (KM) มีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล โดยมีเป้าหมายหลักคือการรวบรวมและจัดเก็บองค์ความรู้ที่ **ถูกต้องและครบถ้วน** เพื่อให้ผู้ที่ต้องการสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก **ถูกคนและถูกเวลา** แนวทางนี้ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และสนับสนุนการพัฒนาความรู้ในวงการศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจธรรมะ

KM มุ่งเน้นการจัดการองค์ความรู้ให้พร้อมสำหรับการใช้งาน โดยมีสองเป้าหมายสำคัญประกอบด้วย

จัดองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับผู้ใช้

สมมติว่า ครูที่ต้องการสอนเรื่องกรรมตามหลักพุทธธรรม สามารถค้นคว้าความแตกต่างระหว่าง “กรรม ๑๒” และ “สมบัติ ๔ วิบัติ ๔” รวมถึงการเปรียบเทียบในมุมมองของพระสูตรและอภิธรรม ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีเปรียบเทียบเชิงลึกระหว่างหลักธรรมในอภิธรรมและพระสูตรอย่างเป็นระบบ เช่น การเชื่อมโยงอุปนิสมัตติ กาลสมบัติ หรือคติสมบัติ กับแนวคิดเรื่องกรรมในสายพระสูตร หากเราสามารถรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ในเว็บ KM จะช่วยให้ผู้อ่านหรือผู้ศึกษาเข้าถึงมุมมองที่ลึกซึ้งและครบถ้วนมากขึ้น

การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและตรงเวลาการนำความรู้ที่เหมาะสมไปสู่ผู้ใช้งานในเวลาที่ต้องการ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการความรู้หรือ KM ตัวอย่างเช่น หากครูต้องการเนื้อหาสำหรับการสอนเรื่องกรรมในวันรุ่งขึ้น ระบบควรสามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้ทันที

ตัวอย่างการจัดการความรู้

หนึ่งในตัวอย่างของการจัดการความรู้ (KM) ที่เคยดำเนินการคือการรวบรวมบทเทศน์และปาฐกถาต่างๆ ของผมที่สั่งสมมานานกว่า ๓๐-๔๐ ปี ซึ่งเคยบันทึกไว้ในรูปแบบเทปเสียง จากนั้นนำมาแปลงเป็นรูปแบบ ดิจิทัล เพื่อให้สามารถเก็บรักษาและใช้งานได้ในระยะยาวเช่นการเก็บบทเทศน์ที่บันทึกไว้ตั้งแต่ปี ๒๕๓๐ และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จำนวนกว่า ๕๖๕ เรื่อง ถูกแปลงสภาพเป็นไฟล์ดิจิทัล ครอบคลุมทั้งปาฐกถาในภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

การเปลี่ยนจากเทปเสียงธรรมดาเป็นไฟล์ดิจิทัลช่วยยืดอายุการเก็บรักษาและเพิ่มความสะดวกในการใช้งาน โดยไฟล์เหล่านี้ยังสามารถนำมาผสมผสานกับเครื่องเปิดฟังแบบพิเศษที่ได้รับการอุปถัมภ์จากคณะของฮ่องกง โดยข้อดีของการจัดเก็บในรูปแบบดิจิทัล ประกอบด้วย

๑. อายุการใช้งานนาน ดิจิทัลไฟล์ไม่เสื่อมคุณภาพเหมือนเทปเสียง
๒. เข้าถึงง่าย สามารถค้นหาและฟังได้โดยไม่ต้องฟังพาอุปกรณ์เล่นเทป
๓. สะดวกต่อการเผยแพร่ ไฟล์สามารถถูกส่งต่อหรือแชร์ในวงกว้างผ่านระบบออนไลน์

เจ้าอาวาสวัดสวนพลู ฟังเทศน์และปาฐกถาทั้งหมด ๕๖๕ เรื่องถึงสองรอบระหว่างการเดินทาง นี่แสดงให้เห็นว่าการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบนั้นช่วยให้เนื้อหาธรรมะเข้าถึงง่ายและมีประโยชน์สูงสุด ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

การพัฒนาสู่ระบบ AI

แม้ว่าการจัดเก็บในรูปแบบดิจิทัลจะช่วยรักษาเนื้อหาได้ดีขึ้น แต่ยังคงมีข้อจำกัด เช่น การค้นหาเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจงยังต้องใช้เวลามาก ฝ่ายเทคโนโลยีได้เสนอการนำ AI เข้ามาพัฒนาเพิ่มเติม โดย AI จะช่วยจัดการและค้นหาเนื้อหาได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ

ตัวอย่างความสามารถของ AI ในการจัดการความรู้

๑. **ค้นหาอัตโนมัติ** ผู้ใช้งานเพียงระบุหัวข้อหรือคำสำคัญ AI จะค้นหาไฟล์ที่เกี่ยวข้องได้ทันที
๒. **ประมวลผลและจัดหมวดหมู่** AI สามารถจัดระเบียบเนื้อหา และจัดหมวดหมู่ตามหัวข้อหรือภาษา
๓. **ระบบแนะนำเนื้อหา** AI สามารถแนะนำบทเทศน์และปาฐกถาที่คล้ายคลึงหรือเกี่ยวข้องตามความสนใจของผู้ฟัง

เทคโนโลยี AI ที่ก้าวหน้า

ปัจจุบันเทคโนโลยี AI ได้พัฒนาขึ้นจนสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ ตัวอย่างเช่น หากต้องการฟังเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้ใช้งานเพียงแจ้งหัวข้อที่ต้องการ ระบบ AI สามารถค้นหา กรอไฟล์ และนำเสนอเนื้อหาที่ต้องการได้ทันที เทคโนโลยีนี้ช่วยลดความยุ่งยากในการค้นหาและจัดการข้อมูลจำนวนมาก

ในกรณีของการเผยแพร่ธรรมะด้วยการนำ AI มาใช้สามารถช่วยรวบรวมและจัดระเบียบเนื้อหา เช่น บทเทศน์ที่บันทึกไว้หลายร้อยหรือพันเรื่อง หากพัฒนา AI เพื่อการนี้โดยเฉพาะ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการค้นหาและเผยแพร่ธรรมะได้อย่างมหาศาล

การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์

การเผยแพร่ธรรมะในยุคดิจิทัลสามารถทำได้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น YouTube ตัวอย่างเช่น ช่อง YouTube ของวัดประยุรวงศาวาสซึ่งเผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับการเทศน์ธรรมะได้รับความนิยมอย่างสูง

เมื่อเปรียบเทียบกับ การแจกจ่ายสื่อในรูปแบบดั้งเดิม เช่น การแจกหนังสือซึ่งใช้ต้นทุนสูง และเข้าถึงกลุ่มคนได้น้อยกว่า การเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์สามารถกระจายเนื้อหาได้ในวงกว้างและรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้เกิดการแชร์ต่อ ซึ่งเพิ่มการเข้าถึงได้หลายเท่าตัว

นวัตกรรมด้านการบริหารองค์กร

การนำระบบดิจิทัลเข้ามาใช้ในงานบริหารช่วยลดการใช้กระดาษและเพิ่มความรวดเร็วในการสื่อสาร ตัวอย่างเช่น การประชุมของมหาเถรสมาคมที่ปัจจุบันใช้ระบบ Paperless Office โดยข้อมูลและวาระการประชุมทั้งหมดจะถูกแสดงบนจอคอมพิวเตอร์ ไม่มีการแจกเอกสารหรือใช้กระดาษอีกต่อไป การประชุมในรูปแบบนี้นอกจากช่วยลดค่าใช้จ่ายในการพิมพ์เอกสารแล้ว ยังช่วยลดความยุ่งยากในการจัดเก็บและค้นหาเอกสารในอนาคต

การประชุมออนไลน์เป็นวิธีที่ได้รับความนิยมมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคโควิด ๑๙ ซึ่งช่วยให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง แม้ในช่วงที่การพบปะทางกายภาพถูกจำกัด ผมเองเคยจัดอบรมและประชุมออนไลน์ในหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ไปจนถึงการบรรยายในหัวข้อต่าง ๆ ช่วงนั้นการสอนออนไลน์ถือเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะเป็นวิธีเดียวที่จะรักษาความต่อเนื่องในการเผยแพร่ความรู้และธรรมะได้

อย่างไรก็ตาม การประชุมออนไลน์ต้องอาศัยจริยธรรมของผู้เข้าร่วม เช่น การเข้าร่วมอย่างจริงจัง ไม่ใช่เพียงเปิดกล้องทิ้งไว้แล้วออกไปทำอย่างอื่น การประชุมที่ได้ผลต้องมีความร่วมมือและตั้งใจจริง แม้จะอยู่ในพื้นที่ต่างกัน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในลักษณะนี้เปิดโอกาสให้การเรียนการสอนและการประชุมเข้าถึงได้กว้างขวางขึ้น

การบรรยายเรื่องธรรมะกับการบริหารในอดีต

ย้อนกลับไป ๓๐ กว่าปีที่แล้ว ได้ไปบรรยายเรื่องธรรมะกับการบริหารในมุมมองนวัตกรรมให้กับผู้บริหารการอุดมศึกษาจากวิทยาลัยครูทั่วประเทศ ซึ่งในขณะนั้นยังไม่ได้เปลี่ยนสถานะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้ฟังส่วนใหญ่เป็นอธิการบดีและผู้บริหารระดับสูงของวิทยาลัยครู การบรรยายในครั้งนั้นถูกบันทึกวิดีโอไว้ และแม้เวลาจะผ่านไปนาน วิดีโอนั้นยังคงได้รับความสนใจ

มีอาจารย์ผู้หนึ่งได้นำวิดีโอดังกล่าวไปเผยแพร่บนเว็บไซต์โดยไม่ได้เกี่ยวข้องกับวัดประยุรวงศาวาส หรือการเผยแพร่อย่างเป็นทางการ ซึ่งวิดีโอนั้นมีผู้เข้าชมมากกว่า ๔๐,๐๐๐ ครั้ง ซึ่งเป็นจำนวนที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของการเผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์

การบรรยายในครั้งนั้นมีผู้ที่ได้รับประโยชน์จำนวนมาก หลายคนเล่าว่า “ผมฟังท่านมาตั้งแต่ตอนนั้น จนตอนนี้เกษียณแล้ว” ซึ่งสะท้อนถึงอิทธิพลที่ธรรมะและหลักการบริหารในมุมมอง

นวัตกรรมสามารถส่งต่อให้คนรุ่นหลังได้ นี่คือคุณค่าของการบันทึกข้อมูลและการนำเสนอเนื้อหาเหล่านั้นไปเผยแพร่ในวงกว้าง

กรณีนี้เน้นให้เห็นถึงศักยภาพของการใช้เทคโนโลยีในการเก็บรักษาและเผยแพร่ความรู้ เรื่องธรรมะกับหลักการบริหาร แม้จะผ่านเวลานานถึง ๓๐ ปี แต่เนื้อหาเหล่านั้นยังคงมีความสำคัญ และได้รับการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น YouTube หรือเว็บไซต์ ทำให้ความรู้สามารถส่งต่อไปยังผู้คนในยุคปัจจุบันได้โดยไม่สูญหาย นี่คือพลังของการผสมผสานระหว่างธรรมะและเทคโนโลยีในบริบทที่เหมาะสม

บทสรุป

โครงสร้างที่ทำให้เห็นว่าเราสามารถสร้างนวัตกรรมใน ๔ ด้านสำคัญ ได้แก่

- ๑.ด้านการผลิต ผลผลิตของโรงเรียนเรา
- ๒.ด้านกระบวนการ เช่น กระบวนการเรียนการสอนและการใช้สื่อ
- ๓.ด้านการบริการ เช่น การส่งข้อมูลข่าวสารที่สามารถกระจายไปทั่วโลก
- ๔.ด้านการบริหารจัดการ เช่น การประชุมออนไลน์ การบริหารในรูปแบบที่ทันสมัย

สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมทั้งหมด หากเราไม่รู้จักหรือไม่เข้าใจเทคโนโลยี ก็จะไม่สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เราจึงต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมในแต่ละด้าน

